یوهان ولفگانګ فون ګوټه

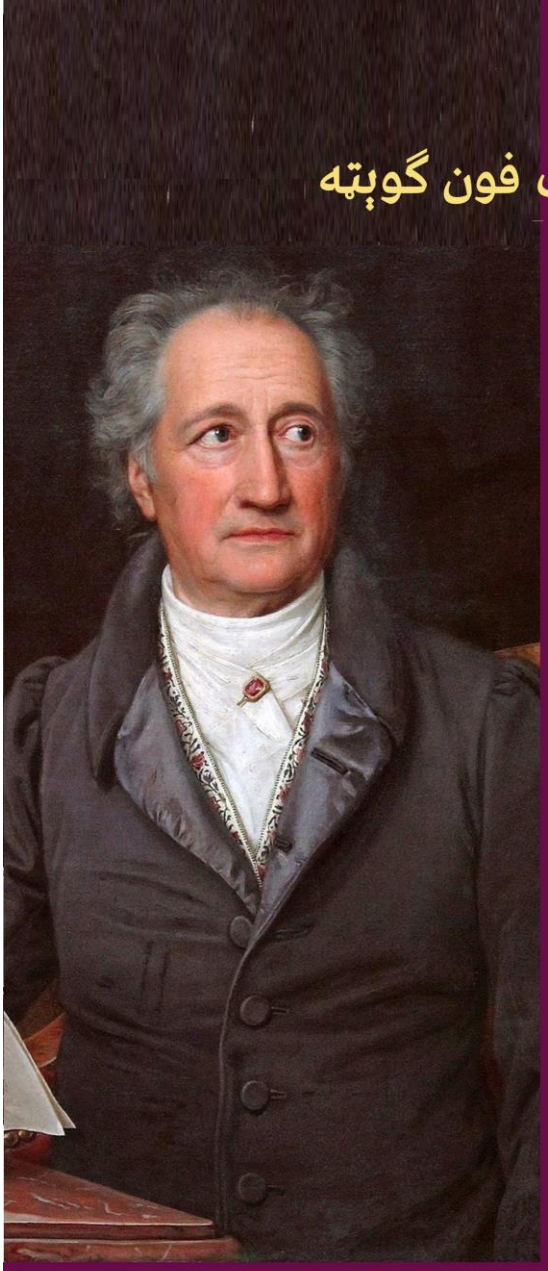

د ځوان ویرتېر درد

ژباړه او لنډونه: عبدالحق سلامزوی

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابپېژندنه

د کتاب نوم	:	د ځوان وېرتېر درونه –də dzwɑ̄´n we´rter dardu´na
د کتاب آر نوم	:	Die Leiden des jungen Werthers
انګرېزي نوم	:	The Sorrows of Young Werther
لیکوال	:	یوهان فون ولفګانګ ګوېټه / Johann Wolfgang von Goethe
موضوع	:	ناول، د آلمان ادبیات
پېر	:	۱۸مه پېړۍ
فارسي ژباړه	:	فریده مهدوي دامغاني
پښتو ژباړه او لنډونه	:	عبدالحق سلامزوی
کال	:	۱۴۰۰ مرغومی ۸
ځای	:	کابل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړليک

د ځوان وېرتېر دردونه (ناول - کيسه) ۳

د «ځوان وېرتېر دردونه» کې د ګوښتې ويناوې ۳۷

د يوهان ولفګانګ ګوښتې ژوند او «د ځوان وېرتېر دردونه» ناول سره اړوندې خبرې ۴۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځوان وېرتېر دردونه

«آه، څومره خوشحاله یم چې روان شوم! آه، تر ټولو راباندې ګرانه ملګریه، په رښتیا د انسان زړه څرنګه دی؟ ته یې چې دومره راباندې ګران یې، ته یې چې هېڅکله در نه جلا نه‌شوم. ستا پرېښودل او د خوشحالۍ او خوښۍ دغسې احساس لرل او تجربه کول.

خو ښه پوهېږم چې وبه مې‌ښې. نورې اړیکې مې ګنې تقدیر دغسې ټاکلې نه وې چې زما د زړه غوندې کوم زړه وځوروي او وکړوي...؟

آه، بېچاره *لیونورا*! په دې حال زه بېخي بېګناه یم.»

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ناول د ليکونو يوه لړۍ ده. دوې برخې لري، د لومړۍ برخې ټول ليکونه *وېرټېر* (د کيسې اتل) خپل ملګري *وېلهېلم* ته ليکلي دي او دويمه برخه کې بيا موندل شوي ليکونه دي، ځينې شارلوټې ته ليکل شوي، ځينې همداسې موندلې ټوټې دي چې د کتاب خپروونکي موندلې او بيا يې د ليک طبيعت، پېښو او تاريخي لړۍ ته په کتو په ناول کې اوبدلي دي. لومړی ليک د ۱۷۷۱ کال د مې په ۴مه ليکل شوی دی په دې لومړنيو ليکونو کې په پيل کې خپل روحي حالت بيانوي او د طبيعت انځورګري کوي. دی په هر ځای کې ګرځي، په غره، ښار، باغونو... کې.[۱]

د دوو ماشومانو کيسه کوي چې کوچنۍ خور يې پام وربانديې کوي او پر مور هم ډېر ګران وي. ماشومان وېرټېر ته کيسې وايي او دی يو يو *کروتز* (د هغه وخت آلماني دود پيسې) ورکوي او هم د ماښام خواړه ورسره شريکوي.

يو کليوال زلمی د يوې کونډې خدمت کوي، په کرونده کې يې کار کوي او کونډې ډېر اغېزمن کړی وي، مانا پر کونډه مين وي.

وېرټېر د سيمې د قاضي پر لور مين شي د قاضي اته کسه اولاد دی چې نجلۍ له خپلو وروڼو او خويندو سره د پلار کره اوسېږي. د وېرټېر ځوان ملګري چې يوه پېغله مېرمن ده او بله د هغې د تره لور، وېرټېر له ځان سره د نڅا يوه محفل ته روان کړي. په لار کې ورسره پېغله *شارلوته اېس* هم ملګرې کېږي، خو شارلوټې له بل سړي سره د واده ژمنه کړې وي چې هغه په دې ورځو کې د خپل پلار د مرګ له امله او هم د کار لپاره له

---

[۱] - تبصره: بهرني ليکول په ناولونو کې خپل فکر، نظريه او ليد بيانوي، خو زمونږ په ليکوالو کې چې ځوک خپل فکر ولري او يا خاصه وينا ولري، ډېر کم او ېښې په نشت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ځایه تللی وي. مازیګر د دوی بګۍ هغه دربار ته چې شارلوته پکې اوسېږي، ورسېږي، د هغې کور ته ورننوځي. د وېرتېر ملګرو ده ته ویلي وي، چې دا ډېره ښکلې پېغله ده، زړه به درځخه یوسي، خو هغې له بل چا سره د واده ژمنه کړې وي.

تر شارلوتې شپږ ماشومان چې په منګ له دوو تر دوولسو کلونو وي، راچاپېر وي. شارلوته منځنۍ ونه، سپین خت او ښکلی اندام لري؛ پر تټر یې ګلابي رنګه ټکری وېړ کړی وي. پر ماشومانو د ډوډۍ ټوکونه وېشي. ماشومان یې له مینې «لولوت» بولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته ماشوم ته وايي: لويي! ښاغلی ستاسې د تره زوی دی، لاس ورکړه!

وېرټېر، شارلوته او دوې نورې ملګرې يې *وېلهلم* ته د نڅا مېلمستيا ته وخوځېږي. ښځې په خپلو کې د جامو په ستاينه او پوښتنه ځانونه سترې کړي؛ بيا د کتابونو په اړه بحث وکړي. وېرټېر ته شارلوته يو ځل کاته هم وکړي، خو پر ده تاثير ونه کړي، بلکې خبرې يې نه اوري؛ وېرټېر د شارلوتې په شونډو، غومبورو او تورو سترګو کې ورک وي. چې له بګۍ کوزېږي، ېښي د خوبونو په دنيا کې ګرځي.

دوی ټول نڅېږي، هلته تر ټولو يو بدخويه سړی وي، په نڅا کې يې د شارلوتې لاس نيولی وي او وېرټېر ته يې لاس نه ورپرېږدي او دغه نڅا پای‌ته ورسېږي. دا ځل شارلوته انګرېزي نڅا وکړي. دا په خپل ټول وجود او ټول روح نڅېږي او له هرڅه فارغه يوازې په ټول زړه او حواسو نڅا کوي. بيا وېرټېر تر د آلمانۍ نڅا هيله وکړي. شارلوته يې ومني، دا له خپلو جورو سره وغږېږي او اجازه تر واخلي. په دې نڅا کې وېرټېر هر څه هېر کړي، ځان تر ورک شي، ځکه چې تر ټولو ښکلی موجود يې په ځنګلو کې دی. له ځان سره پرېکړه وکړي، که يې سر هم ځي، خو له کومې ښځې سره چې د راتلونکي ژوند پرېکړه کوي، له بل چا سره به يې نڅا ته پرېږدي.

د دې نڅا په پای کې دی هغه وروستۍ مالټه چې پاتې وي، شارلوتې ته ورکړي. شارلوته د ټولنيزو آدابو پر بنسټ له خپل کنجکاو ګاونډي سره پېژندګلوي کوي، او دا کار د وېرټېر پر زړه خنجر منډي.

په درېيمه انګرېزي نڅا کې بله د پاخه عمر ښځه له وېرټېر سره نڅا پيل کړي، او شارلوتې ته ګوتځنډنه هم وکړي او د *البرټ* (چې شارلوتې د واده ژمنه ورسره کړې ده)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم ورته اخلي. شارلوته چې وپوښتل شي، اندېښمنه شي. دا يې ترې پټه نه کړي او ووايي چې البرټ هغه سړی دی چې دې د نکاح کولو لوز ورسره کړی دی. که څه هم وېرتېر له مخکې پر دې کيسه خبر وي، خو اوس يې زړه مات شي، له پښو او لاسونو يې سېک وخېژي.

بيا آسمان وتنېږي، د موسيقۍ غږ پکې ورک او نخا ګډوډه شي. د موسيقۍ آرکېسترا هم ودرېږي.

دوی يوې کوټې ته بوځي او شارلوته ځوکيانې په دايره کېږدي او داسې لوبه چې د حساب وي او تر زرو پورې به دوام کوي، که ځوک پکې غلط شو، کلکه څپېړه ورکول کېږي، پيل کړي. دا لوبه ډېره چټکه وي، چې له يو کسه خامخا تېروتنه پکې کېږي. شارلوتې خپل لاس اوږد کړی وي او هرځوک په خپل وار حساب وايي او شارلوته چټکېږي؛ هرځوک څپېړې خوري او آن وېرتېر هم دوې څپېړې ووهل شي.

لوبه پای ته ورسېږي، وېرتېر په شارلوتې پسې ورشي، هغه دښتې ته ګوري او سترګې يې له اوښکو ډکې وي، د وېرتېر هم اوښکې وبهېږي او (د ګوښې د محبوب) شاعر *کلاپشتاک* نوم واخلي!

په سبا يې چې لمر وي او هوا خوندوره، له مېلمستيا راوګرځي. دوې ملګرې يې ويدې شي؛ شارلوته وېرتېر ته وايي: هيله کوم زما لپاره ځان مه په عذابوه!

وېرتېر ووايي: کله مې چې مخامخ رنې سترګې وي، هېڅ ستونزه نه پېښېږي!

دی په تګ کې له شارلوتې د بيا ليدو غوښتنه وکړي، دا يې هم ومني او په هماغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ بيا سره وګوري. نور نو وېرتېر پر دې نه پوهېږي چې لمر دی که ورېځ، سپوږمی ده او ستوري! او شپه څه وخت راغلې، بلکې هره هستي يې په چاپېر کې ورکه ده. د دنيا هره خوښي د ده په برخه ده. وېرتېر په واهلمهايم کې اوسېږي او تر شارلوتې پورې نيم فرسخ لاره وي. وېرتېر د واهلمهايم په غرونو، د سيند غاړوډ دښتو او ځنګونو کې چکر وهي. په باغ کې لوبيا راټولوي، نينې کوي يې او *هومېر*[1] وايي. بيا يې چورت يوسي چې د *پېنه‌لوپ*[2] زړورو خواستګارانو به څرنګه د موجوداتو ژوند تړې اخيست، غوايه او خوګان يې پوست او وريټول...

طبيب د قاضي ليدو ته راغلی وي، د قاضي ماشومان د وېرتېر پر اوږو ورخېژي، طبيت ته دا سپک کار ښکارېږي او په لاره هر چا ته وايي چې د قاضي بچيان بې‌ادبه دي او د وېرتېر په شتون کې به لا بداخلاقه شي. خو وېرتېر د ماشومانو دا عادتونه په راتلونکي کې د دوی لپاره مرستيالان، د ښې راتلونکې د جوړونې پيلامې او بدلېدونکي ګڼي.

د ښار د کشيش مېرمن شارلوته وروغواړي، کشيش سپين ږيری شوی وي. لور يې *فريډريکه* له ښاغلي شمېت سره دښتې ته د کارګرو ليدو ته ورغلې وي. په راتګ له شارلوتې سره تود روغبړ وکړي، رنګ يې غنمرنګ، ونه يې ټيټه خو هسک سره، او اندام يې موزون وي. شمېت يې عاشق وي او ډېرې خبرې نه کوي. بيا چې مازديګر د ونې سيوري ته کښې د حسادت په اړه بحث وکړي، خو شمېت بيا هم هماغسې حسود او بدبين پاتې شي.

---

[1] - د يونان د مخزېږدو پېړيو د مشهورو حماسو (اېلياد او اوديسې) ليکوال، دلته له هومره موخه د هغه دا کتابونه دي.

[2] - د مخزېږدو پېړيو يوناني ليکوال *هومېر* په *اوديسه* کې د کيسې د اتل *اوليس* مېرمنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شارلوته د ډند پر غاړه پر تیټ دېوال ناسته وي، *آملي* چې ماشومه وي، یو ګیلاس اوبه شارلوتې ته راوړي، وایي: «نه! نه! لولوت، دا ته یې چې تر ټولو مخکې باید له دې اوبو څخه وڅښې!» د وېرتېر په زړه کې د آملي د دومره مینې په خاطر چې شارلوتې ته کوم حس پیدا شوی وي، آملي په غېږ کې ټینګه او ښکل کړي، او آملي وژاړي. وېرتېر په دې کار نارامه شي. شارلوته آملي له لاسه ونیسي چې په دې ډنډ کې ولامبي، نو ښه به شي؛ هغه هم په اوبو کې ښه ډېره ولامبي او خپل غومبوري بیا بیا وینځي. وېرتېر لیکي: «[آملي] چې راوخته، بېخي تیار وم چې تندی پر ځمکه ورته کېږدم، سجده ورته وکړم، سم لکه د هغه پیغمبر په مخ کې چې ناست یم چې د یوه ملت له وجوده یې پلیتي پاکې کړې وي!»

وېرتېر بیا همدا کیسه یوه عاقل ته وکړي او هغه د شارلوتې دا کار لویه تېروتنه وګڼي، چې باید ماشومانو ته داسې څه ور القاء نه‌شي، ځکه چې دا خرافات زېږوي.

وېرتېر په یوه سفر کې د شارلوتې په سترګو کې بیا ورک شي، ده که هرڅو سترګې پکې ګنډلې وي خو هغه دومره ورته ځیره نه‌شي او د وېرتېر له سترګو یوه اوښکه وڅاڅي؛ شارلوته له بګۍ کوزه او کور ته روانه شي، له بګۍ د شارلوتې خولې ښکاري، وېرتېر په زړه کې خدایه، خدایه کوي چې ګوندې شارلوتې له شا ورپسې کتلې وي.

هرچېرې چې د شارلوتې په اړه خبرې کېږي او څوک وېرتېر پوښتي، نو ډېر ناراحته کېږي، ځکه چې د بل چا له خولې د شارلوتې ستاینه نه‌شي اورېدای. شارلوته د مېرمن *اېم* کره ولاړه شي. مېرمن اېم ډېره ناجوړه وي، خو مېړه یې ښاغلی *اېم* ډېر خستوز انسان وي؛ یوازې پر پیسو مین وي. ښاغلی اېم د اونۍ اووه فرانکه ورکوي، خو دا د کور د

(c) ketabton.com: The Digital Library

لګښت لپاره له سپمولیو پیسو هم پیسې رااخلي.

وېرتېر ګڼي چې د شارلوتې مینه ورسره ده. وایي په رګو کې مې اور بلېږي، که مې یې له ګوتو سره ګوتې ولګېږي یا یې له پښې سره د ډوډۍ پر مېز پښه، ته وا اور راباندې بل شو. څرنګه چې شارلوته ډېره معصومه ده او روح یې پاک دی، ځکه خو نه پوهېږي چې وېرتېر څومره پرې ځورېږي. وېرتېر وایي: چې په خبرو کې لاس پر لاس راکېږدي او یا په خبرو کې رانیژدې شي او آسماني ساه یې پر شونډو راولګېږي... نیژدې وي چې نابود شم. لکه پر وجود مې چې ټکه رالوېږي...

نو چې د دې خبرې زړه راکې پیدا شي، فکر وکړم هغه آسماني پاکي او هغه د اعتماد څرګندویه ... بېخي به مې درک کړې، که نه! زړه مې داسې پلیت او فاسد نه دی! خو ډېر کمزوری دی! ډېر کمزوری! او دا ګڼې اخلاقي فساد دی؟

ده ته شارلوته ډېره سپېڅلې ده. د شارلوتې یوه خوږه ترانه زده ده، چې له خپل کلاوسن[1] سره یې وایي، خو دا ساده سندره پکې ژوره اغېزه او قدرت پیدا کوي. وېرتېر احساسوي چې شارلوته یې د ژوند په اړه رښتینې علاقه او پام لري او ګڼي چې د شارلوتې مینه ورسره ده، خو چې شارلوته د خپل خواستګار (البرټ) په اړه په شوق او مینه غږېږي، پر وېرتېر د تورې ګوزار کوي. وېرتېر په لیک کې وېلهېلم ته وایي چې «بې مینې زړه لکه بې بلې ډېوې جادویي فانوس دی، نو چې مازې ولګېږي، پر دېوال سمدوراه ډول ډول انځورونه ښکاره کړي.

یوه ورځ چې وېرتېر په یوه غونډه کې بوخت شي، خپل خادم شارلوتې ته ورولېږي،

---

[1] - د موسیقۍ آله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې نیامت چې یو څوک لږ تر لږه د هغې بوی ورسره راوړلای شي، په ډېره تلوسه خادم ته په تمه وي، ځکه چې د هغه پر جامو، تنیو او جلېق (چپنې) به د شارلوتې سترګې لګېدلې وي. نو دی په دا شېبه په زړو اېکو پیسو دا خادم نه ورکوي. چې هر سهار راپاڅېږي، یوازینۍ هیله یې همدا وي چې دا (شارلوته) به ووینم.

د وېرتېر له سفیر سره ګرځېدل نه خوښېږي اود مور دا هیله یې چې دی د یوې دندې څښتن وویني، ورته ټوکه ښکارېږي.

په دې ورځو کې یې تخیل کمزوری شوی او له نقاشي سره مینه کمه شوې وي. مګر څو ځله یې د شارلوتې د څېرې په رسمولو ګوتې خوځولې وي، خو شرمېدلی وي؛ د ټول وجود یوازې سکېچ (طرحه) یې کښلی وي او پر همدې یې قناعت کړی وي. په ده د شارلوتې ورلېږلي لیکونه ډېر ګران وي، نو شارلوتې ته وایي «چې لیک دې لیکه، رانجه شګه مه وربانديې پاشه، ځکه، لیک مې دې ښکلاوه، شګې مې تر غاښونو لاندې کړس وکړ.»

وېرتېر هره شېبه پرېکړه کوي چې شارلوته به سبا ته نه ویني، خو چې سبا شي، نو کوم نر به یې راتېنګ کړي!

البرټ له سفره راشي، وېرتېر هغه ډېر شریف او په رښتیا د مینې لایق انسان بولي. وېرتېر درناوی ورته لري. خو د البرټ راتګ نور له وېرتېر څخه د شارلوتې په څنګ کې د پاتېدو نېکمرغي واخلي او په ځنګلونو ګرځي. پر وېرتېر اور بلېږي چې البرټ د شارلوتې په څنګ کې وویني. مګر چې البرټ دندې ته ولاړ شي، وېرتېر په پټه د شارلوتې دیدن ته ورځي. شارلوتې خپل ورونه او خویندې ډېرې په مینه او ښې پاللې وي. وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

له البرټ سره د انسان پر کمزورۍ بحث کوي او هر یو خپل دلیلونه او مثالونه وایي، خو یو بل قانع نه کړای شي او همداسې دا بحث بې‌پایلې وي.

کله کله وېرتېر د شارلوتې پر ځای ماشومانو ته ډوډۍ وروېښي او هم کیسې ورته کوي او پر ماشومانو یې پر کړې اغېزه حیران شي.

وېرتېر ووېرېږي چې له طبیعته څومره اغېزمن شوی دی او پر دې خبره ځان ته خواشینی شی. نور نو شارلوته په خوب ویني، لاسونه پسې اچوي، او ګڼي چې په دښتو کې لاسنیولي ګرځي او زر زر واره یې ښکلوي او چې راویښ شي د دردمن زړه د اوښکو سېل یې له لېمو وبهېږي او خپلې تیارې راتلونکې ته ژاړي. تخیل یې کمزورۍ شي. په خپل «زه» پسې ګرځي.

کله یې زړه وشي چې درېغی ساده کارګر وای، نو به یې یوه هیله وه او خواري به یې کوله. یا غواړي، هغه څوکۍ چې د لوی سفیر تر څنګ ناست وي، ومني او وزیر ته غوښتنلیک ولېږي. پر وزیر ګران او محترم وي. ده ته پوښتنه ورپیدا شي چې ګڼې دا حال او د وضعې بدلېدا به له اندېښنې او اضطرابه ورپیدا وي.

د ۱۷۷۱ د اګسټ ۲۸ مه[۱] یې د زوکړې ورځ وي. له خپلو ښو ملګرو خوابدی وي چې له که څه هم د ده وضعیت یې ښه کولای شو، خو کوښښ یې نه دی کړی. البرټ یوه ډالۍ ورته رالېږي چې په منځ کې یې د شارلوتې هغه ګلابي دسمال وي، چې د وېرتېر او شارلوتې په لومړۍ لیدنه کې شارلوتې پر تټر غورولی و، او هم د هومېر دوه توکه ژباړلي کتابونه. شارلوتې او البرټ د وېرتېر وړې وړې غوښتنې ښې پېژندلې وي او

[۱] - دا د ګوټه د زوکړې ورځ هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ډالۍ وېرتېر ته ډېر ارزښت لري. ځکه چې وېرتېر دا دسمال له شارلوتې څو ځله غوښتی و. نور نو بې شارلوتې بل هېڅ هم خوند نه ورکوي؛ په هر څه کې شارلوته ورته ښکاري، یوازې هغه څه ویني چې له شارلوتې سره یو څه اړه ولري. دوه یا درې ساعته چې له شارلوتې سره وي، د هغې په خبرو، کړو وړو کې ډوب او له شاوخوا بې‌خبر وي. نور یې په څنګ کې دومره ځورېږي چې ستونی یې ډک شي. په دښتو ځنګلونو او غرونو شي، په اغزنو بوټو کې تېرېږي، چې بدن یې خوږ او څیرې څیرې کړي او یوازې ګور ځانته غوره ګڼي.

وېلهېلم د شارلوتې د پرېښون مشوره ورکړي او پینځه‌لس ورځې کېږي چې وېرتېر یې په اړه فکر کوي. شارلوته ښار ته تللې وي، د یوې ملګرې کره یې اوسېږي او البرټ هم ورسره وي.

د ۱۷۷۱ د سېپټمبر ۱۰ مې لیک:

نن یوازې یم، بیا به شارلوته ونه‌وینم، تر سهاره ساه نشم اخیستای، سهار ته مې سترګې نیولې دي، چې لمر څرک ووهي، د بګۍ آسونه به مې کور ته راورسېږي.

شارلوتې تر تګ مخکې له وېرتېر سره وعده کړې وي چې خامخا به یې لیدو ته ورځي، مازیګر چې دی په رنګارنګ چورتونو کې ډوب وي، شارلوته له البرټ سره په زینو کې د وېرتېر کور ته وخېژي؛ دی د شارلوتې لاس ورښکل کړي او کښي، ډېره شېبه غلي وي؛ بیا شارلوته د سپوږمۍ او خپلې مور کیسه وکړي او وېرتېر وپوښتي چې ګڼې بیا به هم یو بل ووینو؟ وېرتېر ووایي چې هرومرو به ووینو، که دا دنیا نه وي، نو په بله کې به ووینو... په دې ډول چې شارلوته دخپلې مور د مرګي او د ورونو د یسیرکېدا او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې ته يې د پالنې د ورپه غاړه کېدو کيسه وکړي، خدای پامانې ترې واخلي.

دويم کتاب: ۱۷۷۱ د اکتوبر ۲۰مه:

وېرټېر له وزير سره يو ځای کار پيل کړی وي، خلک وينې چې خپلې باتې وهي خو کمال يې زده نه دی. مګر دی له خپل ځواک او وړتياو ناهيلی وي. دی له خدايه غواړي چې درېغی د دومره لورېينې پر ځای يې لږ پر ځان باور او تواضع هم ورکړې وای. لازمه ګڼي چې صبور وي او په دې توګه به کارونه ښه مخته ولاړ شي. له *کونټ دوس* سره ووينې، له هغه سره ډېر ذهني جوړجاړی او ورته‌والی لري او وبله په خلاص مټ د زړه غوټې پرانيستای شي. وېرټېر له وزير څخه دې حال ته رارسېدلی وي چې که يې له پوزې ونيسې، سا يې وځي. ځکه وزير له خپل ځانه راضي نه ښکاري. ځرنګه چې دا نادره وي چې وېرټېر خپل ليکلي شيان بيا وګوري او بيا کتل بېخي خوند نه ورکوي، خو وزير يې ورستنوي چې بيا يې له سره وګوري، ځکه چې دويم وار لا ښې کلمې او کره او مناسبې جملې موندل کېږي. دا په دا چې وزير ته بايد هر څه د ليکوالۍ د علم په لرغوني معمول سبک ليکلي وي، که نه بيا په هېڅ شي سر نه خلاصوي؛ نو ځکه د وېرټېر د هر ډول مخالفت سخت دښمن وي او وېرټېر ته دا کار سمه شکنجه وي. ځرنګه چې کونټ دوس د آلمان هېواد له سفير سره کار کوي، د ده هم د سفير له پخوالي، سوکه‌والي او بې‌بريده وسواسه دمه خولې ته راغلې وي. وېرټېر له خپل کارفرما هم ناراضه وي، ځکه چې هغه د ده د ملګري کونت غيبت ورته کوي خو وېرټېر يې دفاع. وېرټېر وايي چې کونت يوازې د اخلاقو په خاطر يې نه، بلکې د علم او پراخو معلوماتو په سبب يې د درناوي سړی دی. وېرټېر له وزير سره دا اوسنی کار د وېلهېلم په مشوره او ټينګار پيل کړی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په همدې ورځو کې چې وېرتېر پلی مزل کوي، د *مدیموازېل دو بې* سره ووینې. هغه ډېره مهربانه، مینه‌ناکه او د طبیعي حالتونو څښتنه ده او له خپلې خاله سر اوسېږي. دې خاله په تاند پېغلتوب کې، چې ښکلې وه، څو زلمي له لارې ایستلي وي او چې عمر یې خوړلی نو له یوه زاړه افسر سره یې واده کړی او هغه هم بیا مړ شوی دی. په دې ښار کې هر څوک ځان نجیب او تر نورو لوړ ښیي او همدا یې کار وي، او دا چاره په وېرتېر ډېره بد لګېږي.

د ۱۷۷۲ د جنوري ۲۰مه، شارلوتې ته لیک:

وېرتېر په ګڼو کارونو کې اوس ورو ورو مړاوی کېږي. نېکمرغي او خوشحالي نه لري. خلک د جادویي صندوق په څېر کوچني او نانځکې ورته ښکاري. د پېغلې دوبې شنې سترګې وي، له هیاهویه ډکې ټولنې څخه یې زړه چوي او له وېرتېر سره په دښتو، ځنګلونو او غرونو ګرځي او بیا په دې ګرځېدا کې دوی د شارلوتې په اړه خبرې کوي او دې ته د شارلوتې په اړه خبرې خوند ورکوي او وربانديې ګرانه هم وي.

شارلوتې ته بل لیک:

په ښار کې هوا او ورځې ډېرې خرابې وي او وېرتېر په دې خوشحاله وي چې څوک یې نه په زحمتوي. خلک ټول د نورو خوښۍ، روغتیا، روغه سټه، آرام او نومښکي له منځه وړي. د وېرتېر که څه هم له وزیره زړه شین وي او کارونه یې په زړه نه کېږي، استعفا ته تیار شي، خو وزیر بیرته شخصي لیک ورولېږي او د ده د کارونو، پوهې او وړتیا ستاینه وکړي او همدا د وېرتېر «د زلما پېر» وبولي. خو له وېرتېر څخه وغواړي چې خپل دننۍ شور لږ ملایم کړي او په راتېټولو سره یې ښه اغېزه وښندلای شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته ورځې کېږي چې وېرتېر تشويق شوی او له ځان سره پوخلا شوی دی؛ وايي: د روح استراحت او باطني رضايت په ربښتيا چې عالي شی دی!

د ۱۷۷۲ د فېبروری ۲۰مه، البرټ ته ليک:

وېرتېر البرټ ته په غوسه وي چې خيانت يې ورسره کړی دی. که څه هم د ځان ځای دويم بولي، خو غواړي د شارلوټ په زړه کې همدا ځای وساتي.

د ۱۷۷۲ د مارچ ۱۵مه، وېلهېلم ته ليک:

وېرتېر وېلهېلم ته گيله کوي چې د دې دندې منلو ته تا تشويق کړم مگر زما له حال او وضعيت سره برابره نه وه. يوه ورځ يې کونت دوس مېلمه کړي، د دواړو جنسيوتونو ټول ويارمن، لويان او اشراف‌زاده‌گان يې وربللي وي د وېرتېر هلته پام شي چې «موږ ساده کارمندان هېڅکله په خپل اصلي موقعيت او ځای کې نه اوسېږو.»

کونت د کور په لوی تالار کې گرځي او خبرې کوي چې *کلتل دوبې* راورسېږي او بيا ځواکمنه *مادام دو اېس* راننوځي، لور يې ورسره وي او د نجباو پېرې کوي چې د وېرتېر ترې کرکه راځي. په همدې وخت *مَدموازېل دو بې* راشي، خو هغه له وېرتېر سره د نورو ورځو د خلاص مجلس پر خلاف په شرمناکه لهجه غږېږي. نور هم ډېر خلک راشي، خو د وېرتېر سترگې يوازې په مَدموازېل دو بې کې وي او نور مېلمانه د ده ځوابونه لنډ لنډ ورکوي. څرنگه چې خلک ده ته عجيب عجيب گوري، نو له کونټه خدای‌پاماني واخلي. په ښار کې خپل استوگنځي ته راشي. يوه مېز ته ناست وي چې *آدولېن* راشي او ورته ووايي چې ټول خلک خبر شوي چې جناب کونت درځخه غوښتي وو له محفله يې ووځي. وېرتېر په دې خبره ډېر خپه شي، فکر کوي چې د خلکو د خندا شو. بله ورځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په یوه ګوښه کې مدموازېل دو بې وویني او د ها بلې ورځې پوښتنه تري وکړي؛ دا ووایي چې سل ځله مې زړه وکړ چې دا خبره درته وکړم، په زړه مې سل غمونه تېر کړل، ځکه چې کونت هغه خلک نه‌شول خپه کولای. مدموازېل دا هم ورته ووایي چې ما دا هر څه لیدل، خو دفاع مې دې کولای نه‌شوه. دا ټولې کیسې په زړه‌سواند انداز ورته وکړي چې پر وېرتېر اور بلوي او ګڼې چې چا ته چې ما د مولی اهمیت نه ورکاوه، هغوی زما له دې جزا خوند اخیستی؛ وېرتېر فکر کوي چې تر دې حالته ځان په خنجر وهلی ښه دي.

د ۱۷۷۲ د مارچ د ۲۴مې لیک:

وېرتېر دربار ته استعفا وړاندې کړې وي، خو له وېلهېلم سره یې وربانديې مشوره کړې نه وي. له هغه وغواړي چې مور ته یې دا وضعیت ښه وښیي چې هسې نه مور یې خپه شي چې یوازېنی زوی یې د هېڅ لوبې نه‌شو. له *شهزاده دو* سره یې په دې ورځو کې اړیکې ښې وي او هغه تري غوښتي دي چې پسرلی له ده سره په پوره آزادی د ده په فصلونو کې تېر کړي.

په دربار کې د وېرتېر استعفا منل شوې وي، خو وزیر ته یې خوند نه وي ورکړی او ولیعهد هم له یوه لیک سره د پینځه‌ویشتو *دوکا(Ducats)* معادل عوض ورته رالېږلی وي. نو اړتیا نشته چې مور یې نورې پیسې، هغه چې ده په لیک له مور څخه غوښتې وې، ورته راولېږي. بیرته خپل ټاټوبي ته په شپږ فرسخه[1] واټن کې واړوي. له دې ټاټوبي یې مور د ده د پلار تر مړینې وروسته کډه کړې وي.

---

[1] - فرسخ یا فرسنګ (یو فرسخ = درې مایله) یا د عربو په اصطلاح یو فرسخ ۱۲۰۰ ذراع دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرټېر د خپل ټاټوبي ډېر ځايونه راکتلي وي، زياتې خاطرې يې تازه کړې وي. د لويې زيزفون ونې ډډ ته يې دمه کړې وي او پر زړو کورونو يې سلامونه اچولي وي. خو نوې ودانۍ او په هغه ځای کې هر بدلون يې د خولې خوند ورخراب کړی وي. د کور مخې ته له ښوونځي يې پلورنځی جوړ شوی وي. هغه رود ته ورشي چې دوی به تيږې ورويشتلې، چې سوَرې ورباندې په ټوپونو تېرې شي. زاړه يادونه ورپه زړه کړي، تخيل وخوځوي. روحي حالت ورباندې غالب وي، لکه: سود به مې څه وي چې هر زده‌کوونکي ته بيا بيا ووايم چې ځمکه گرده ده؟ په داسې حال کې چې بنيادم ته همدومره کافي دي چې څو موټې د خاورو لوټې ولري چې خپله بقا پرې تضمين کړي، واقعيت دا دی چې د ښپسا ځان د ويده کولو لپاره تر دې هم کمو خاورو ته اړتيا لري.

وېرټېر اوس له شهزاده سره د هغه په کليوال کور کې اوسېږي؛ شهزاده ساده او نېک سړی دی خو عجيب خلک ترې چاپير وي، چې نه چلبازان اېسې او نه هم شريف؛ خو شهزاده يوازې د هغه څه خبرې کوي چې يا چا ورته ويلي وي يا يې لوستلي دي، خو د وېرټېر پر پوهه مين وي؛ مگر [د] زړه [خبرې] ته يې، چې دی خپله پر [خپل زړه] ويارې او د هر څه، هر ځواک، ټولو نېکمرغيو، بدمرغيو او غمونو يوازېنۍ سرچينه ده، اهميت نه ورکوي.

د وېرټېر په نظر: پر څه چې دی پوهېږي، ټول انسانان پرې پوهېدای شي خو زړه يې يوازې په ده پورې اړه لري او بس.

د ۱۷۷۲ د مې ۹مه:

وېرټېر غواړي جگړې ته ولاړ شي او له شهزاده سره، چې له جنرال سره اړيکې لري،

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پر دې پټه خبره غږېدلی وي، خو هغه ترې راګرځولی وي.

۱۷۷۲ د جون ۱۱مه:

په دې ځای کې يې زړه تنګ وي، که څه هم شهزاده ښه چلن ورسره کوي. ځرنګه چې د شهزاده ذهن بېخي معمولي او عادي دی چې ده ته هېڅ خوند نه ورکوي خو دلته يې زياتې نقاشۍ کړې وي. د شهزاده مصنوعي او فني کلمې نه خوښېږي، خو هنري ذوق يې ښه وي، خو وېرتېر يې د طبيعت حس په وجود کې راويښوي، مګر د «هنر» د تعالۍ حد ته يې لوړولای نه‌شي. نو چې شهزاده ته درک وشي چې فني کلمې يې خبرو ته راغلې دي، ټوله کيسه ورانه کړي.

وېرتېر غواړي ځان شارلوتې ته ورنيژدې کړي. دی ګڼي چې که د شارلوتې مېړه شوی وای، تر البرټه به ورته ښه و. وايي کله چې البرټ د شارلوتې تر ډېرې نرۍ ملا غږېږ تاووي، ټول بدن مې ورېږدي. دی مني چې البرټ له شارلوتې سره په ټول وجود مينه کوي. کله کله د وېرتېر زړه ورته وايي چې که البرټ ومري نو دی به شارلوتې ته ورسېږي. وېرتېر اټکل کوي چې پر بل چا به شارلوته دومره ګرانه نه وي، لکه پر ده چې ده.

چې منی راروان وي، د ده په شاوخوا او باطن کې هم پېلېږي. پانې يې په ژېړېدو وي. هغه کس چې پر ځمکواله کونډه مين و، ووينې، هغه اوس له کروندې شړل شوی وي. د هغې کونډې ورور دی په دې خاطر شړلی وي چې که هغه زلمی يې له کونډې خور سره واده وکړي نو د ده د زوی د ميراث برخه به خواره شي، ځکه چې خور خو يې بچی نه لري. د هغه پر ځای نوی نوکر راغلی وي چې ممکن له کونډې سره واده هم وکړي. خو مخکنی مين (نوکر) وايي چې تر څو ژوندی يم، دا کار به ونه‌شي. وېرتېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

وايي: همدا زما د ژوند کيسه هم ده، خو زه د نوکر هومره نر نه يم او آن ځان ورسره پرتله کولای نه‌شم.

۱۷۷۲ د سپټمبر ۵مه:

شارلوتې البرټ ته ليک ليکلی وي چې: «ملګريه، زما ګرانه ملګريه! څومره چې ژر کېږي، راستون شه، په بې‌صبرۍ درته ناسته يم.» دا يادښت وېرتېر ته په لاس ورشي، لږه موده ګومان وکړي چې دا ګنې شارلوتې ما ته ليکلی دی، خو چې شارلوتې ته يې وريادده کړي، د هغې په څېره کې نارضايتي ښکاره شي.

شارلوته د البرټ له ديدنه راستنه شوې وي؛ وېرتېر يې ديدن ته ورشي، دا يې هم ښه هرکلی وکړي، وېرتېر يې لاس ورښکل کړي. طوطي د نوي مېلمه آواز وکړي. هغه د شارلوتې له لاسه ډوډۍ خوري او پر شونډو يې پسته مښوکه ږدي. طوطي د وېرتېر پر شونډه هم پسته مښوکه ولګوي. شارلوته د ډوډۍ ټوټه په خوله کې کېږدي او طوطي يې ترې وخوري. وېرتېر وايي چې شارلوته ولې داسې کارونه کوي او ويده زړه، تخيل او احساسات مې راويښوي. خو بيا پر دې ځان سبا‌ښه کړي چې شارلوته پر ده زيات باور لري.

په سيمه کې مخکنی کشيش او کشيشه مړه وي، نوی کشيش او نوې کشيشه راغلې وي، هغه دوې د غوزانو (چارمغز) ونې يې وهلې وي چې د کليسا دننه وې. دلته به يې ډډ ته وېرتېر او شارلوته کېناستل. هغو ونو له کشيشې څخه د لمر مخه نيولې وه او چې غوزان به پاخه شول، ماشومانو به د راشکولو پر مهال شورماشور کاوه چې د کشيشې مراقبه او حضور يې خرابول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۷۷۲ د اوکتوبر ۱۹مه:

وېرتېر د شارلوتې دومره ارمان کوي چې درېغی مازې یو ځل یې په ټټر پورې کلکه نیولې وای، نو به یې په ټټر کې دا ډاروونکې خلا ډکه وای.

۱۷۷۲ د اوکتوبر ۲٦مه:

وېرتېر فکر کوي چې د یوه مخلوق ژوند په رښتیا ډېر زیات ناچیزه دی. وېرتېر ته د شارلوتې د وجود نشت هر څه په نشت کړي وي. حیران وي چې داسې ښکلا یې مخې ته ولاړه ده، خو:

لیلا په باغ کې سره مڼه شوه

نه یې ویشتی شم نه یې باد راغورځوینه

۱۷۷۲ د نومبر ۳مه:

وېلهېلم ته په دې لیک کې وېرتېر لیکي: یوازې خدای پوهېږي چې څو واره په دې نیامت او هیله بسترې ته تللی یم چې نور هېڅ له خوبه راویښ نه‌شم. نو چې په سبا راویښ شم، ځان بدمرغ راته ښکاري. د لېونتوب ارمان کوم. خپل خپل زړه مړ بولي، اوښکې وچې، حواس مضطرب، تندی له ګونځو ډک او ځور ورسره ملګری، تخیل یې بایللی؛ ښکلی طبیعت ورته سوړ، مړ او بې‌روحه اپسي. په وار وار یې ځان پر ځمکه ویشتلی وي چې لږ اوښکې به یې له سترګو وبهېږي.

وېرتېر په شرابو راشي او پوره بوتل غوړپ کوي، خو شارلوته یې له دې کاره راګرځوي. دی چې د خپلې شارلوتې په اړه فکر وکړي. وایي چې: ته خو زما په روح کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې نو څرنګه فکر وکړم او څرنګه فکر ونه کړم. نور مې ځان له واکه وتلی دی.

وېرتېر ګڼي چې شارلوته لا هم مينه راکوي، دا زهر راته تياروي او زه يې په خوند خوند څښم. شارلوته لومړی ځل وي چې ورته د «ګران وېرتېر» غږ وکړي. وېرتېر وايي چې په وجود کې مې په دې کلمې سره آن د هډوکو په مغزو کې خوښي او خوند احساس کړ. دی وايي چې: څرنګه چې شارلوته د بل ده، نو له خدايه يې ځانته غوښتلای هم نه‌شم.

وېرتېر دا خبره کوي چې شارلوته يې کړېدن او ځور حس کوي او دا هم وايي چې بل فاني موجود زما هومره غم او کړاو نه دی ليدلی.

وېرتېر د شارلوتې په ګوته کې ګوتمۍ وويني، ښې اوښکې يې وبهېږي او له شارلوتې څخه ډېره کلکه هيله وکړي چې د موسيقۍ د آلې وهل ودروي. شارلوته ورته وايي چې ولاړ شه، خو خير آرام اوسه! اوس خو دې آن د خپلې خوښې له خوږو خوا ګرځي. وېرتېر وايي: خدايه ته خو مې دردونه ويني، ته يې په خپله پايته ورسوه!

نور نو چې وېرتېر سترګې مازې ورولي، د شارلوتې تورې سترګې يې په سترګو کې غړېږي.

ګران لوستونکي ته د کتاب د خپرندوی له خوا:

(له دې وروسته د وېرتېر روايت ده ته د نږدې خلکو له خولې د کتاب خپرندوی راټول کړی دی او هم يې د ده موندلي ليکونه او يادښتونه په مناسب ځای کې راوړي دي.)

د وېرتېر په روح کې ناهيلۍ، درد او اندېښنې ژوړې ولۍ کړې وې او په وجود کې يې تر پخوا زياتې ځغلولې وې چې ورور ورو يې د ده ټول وجود پوښلی و. ذهني آرامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هماهنګي يې پاکې له لاسه ورکړې وي. دننني اور يې داسې ژبورې لمبې کوي چې د ده ټولې وړتياوې يوه په بله پسې له منځه وړي. له ټولو خواريو سره سره يې د زړه اضطرابونو وروستنی ذهني ځواک هم وراوبه کړی وي، د ژوند شور يې پکې وژلی او عقل او پوهه يې ترې وهلې کړي وي. وېرتېر په ټولنه کې ستومانوونکی غم څرګنداوه. ورځ په ورځ بدمرغي ترې راتاوېده او ورسره د بدمرغۍ په احساس کې شېبه په شېبه له عدل او انصاف ډېر لرې کېده. د البرټ دوستان کيسه کوي چې البرټ همدومره درونده سړی و چې د ژوند ستره شتمني يې تل د خپل ملګري سره يوازې پرېښودله، له کوټې وت، چې هسې نه وېرتېر يې په شتون کې ونه‌ځورېږي. د شارلوټې پلار ناروغ شي، بګۍ راشي او شارلوته ورولي، په سبا يې چې وېرتېر د شارلوټې ديدن ته ورشي او دا نه وي، نو په بل سبا يې سره له دې چې البرټ دا نه‌راولي، خو د وېرتېر په سر شارلوته بېرته کور ته راګرځوي. وېرتېر فکر کوي چې د دواړو ملګرو البرټ او شارلوټې ژوند يې خراب کړی دی او ځان ګنهګار بولي او رټي. بيا يې له البرټ سره د شارلوټې په خاطر په زړه کې کينه پيدا شي.

وېرتېر ته داسې اېسي چې «څرنګه چې شارلوته يې [(د البرټ)]خپله مېرمن ده، نو زه چې ورځم خامخا به يې په زړه کې ما ته کينه پيدا کېږي او اوس يې حسوم هم چې په ناراحتۍ او کړاو مې وينې او زړه يې غواړي چې ترې لرې شم او شتون مې ورباندې بوج او پټی دی.» چې روان به شو، کله به چټک شو، کله به يې پښه ونيوله، چې ګواکې بېرته ستون شي، خو په همدې ډول به مخ ته پر خپله لار ته. چې د شارلوټې د پلار کور ته ورسېږي. د هغې کوندې ښځې نوی کروندګر وژل شوی وي. مخکنې زلمی کروندګر چې د دې ورور پسې اخيستی او پر دې مين و، او وېرتېر څو واره خبرې هم ورسره کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

وې، خلکو ګومان کاوه چې دا نوی کرګر به هم هماغه مخکنې زلمې کرګر وژلی وي.

د وېرټېر چې ووينې چې هغه وربانديې ګران ځای چې تر هغې ونې لاندې يې خپله مينه پکې ليدلې وه، له ماشومانو سره يې لوبې پکې کړې وې، په تاوتريخوالي اوښتی او په وينو لړلی، نارامه شي او ملال شي. د کلي څو وسله‌وال هماغه زلمی کروندګر راولي. وېرټېر يې وپوښتي چې اې بدبخته ولې دې پر ځان دا حال راوست؟ هغه په سړه سينه ورته ووايي چې «نه به دا بل څوک خپله کړي او نه به دا بل څوک خپل کړي.» وېرټېر ترې لرې شي، ټول وجود يې يو دم د وحشت او تاوتريخوالي په هغه احساس بل خپل شي. يوه شېبه مالیخوليا او زړه‌چاودون ورپيدا شي او له هغې ناهيلی، لټی او ملالتوبه راووځي. په محکمه کې د قاتل کروندګر ملګري دفاع کوي، خو محکمه يې ونه‌مني او البرټ ووايي چې کروندګر ملامت دی او بايد جزا ورکړل شي. د البرټ دا خبرې د وېرټېر په زړه کې لکه ستنې خښې شي او آن البرټ ته يې په زړه کې پټه دښمني هم پيدا شي. وېرټېر په يادداشت کې خپل ځان ته وايي: «اې بدمرغه موجوده! ته له چا سره په ژغورنه کې مرسته نشې کولای/ د چا د ژغورنې وس نه لرې، ښه پوهېږم چې نور مو د ژغورنې امکان نشته.»

د البرټ په اړه يې په يوه يادښت کې ليکلي وي: «زما څه ګټه چې ځان ته په وار وار ووايم، هغه شريف او ښه سړی دی! په داسې حال کې چې دا کار مې زړه دوې ټوټې کوي. انصافمنېدای نه‌شم.» شارلوته چې کور ته راځي، هرې خوا ته ګوري او د وېرټېر په خبرو پسې يې زړه ختلی وي، د خبرو يې ارمانجنه وي. البرټ له شارلوتې وغواړي چې له وېرټېر څخه ځان راټول او کاته ورسره لږ کړي. خو شارلوته غلې وي البرټ يې حس کړي؛ نو بيا هېڅکله د وېرټېر په اړه خبرې ونه‌کړي. خو دا شارلوته وي چې د وېرټېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسه راپیلوي.

مجرم (زلمی مین کروندګر) له ټولو خبرو انکار وکړي، وېرتېر محکمې ته شهادت ته وروغواړي او ډېر په قهر شي. تېرې ورځې ورپه زړه شي. کمزوری کېږي او ورځ په ورځ زړه خوري. له خپلې د زړه سر، ګرانې او نمانځورې موجودې سره یې په اړیکو کې یکنواخت درد ویني. دننني ځواکونه چې ځپي، ویني چې وحشت ترې کېږي. نه هیله او نه موخه لري.

(په دې کیسه کې راروان څو لیکونه وروسته موندل شوي دي چې د وېرتېر کیسه پکې بیان شوې ده)

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۱۲مې لیک:

ګران وېلهېلمه، وضعیت مې ډېر خراب دی. داسې لکه شیطان مې چې په رګو راننوتلی وي؛ زړه مې چوي او ستونی مې کېکاږي. کړاو وینم او په شپنیو وحشي صحنو کې ورکېږم. د ژمي په دې ساړه کنګل کې د شپې په ۱۱ یا ۱۲ بجو د سیند غاړې ته ولاړم. غوښتل مې په خلاصه غېږه په بل اور کې ځان ورواچوم. خپل دردونه او شکنجې وزغمم. ځان په همدې څپو کې وروغورځوم.

۱۷۷۲ د ډېسمبر ۱۴مې لیک:

ګرانه ملګریه! کوم عشق چې زه یې له شارلوټې سره لرم تر ټولو سپېڅلی، سوچه او پر وروری ټینګ نه دی؟ یو خیال راغی چې په غېږ کې یې ټینګه ونیسم او په میلیونونو بوسې ترې واخلم. سترګې مې یې په سترګو کې ورکې شي. ګرانې شارلوټې له منځه ولاړم، حواس مې ګډوډ دي. اته ورځې کېږي چې په بل هېڅ شي کې فکر نه کوم. سترګې مې له اوښکو ډکې دي. هېڅ ځای، ځای نه راکوي. ارمان مې دی چې نور خپله

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوټه پر اوږه کړم.

روايت: وېرټېر مرګ ته تيار دی، خو په وحشت ځان نه وژني. غواړي په ټينګه عقيده او سنجولي آرام عزم سره دا کار وکړي. نور نو مرګ ته په خوښۍ غږ ورکوي او خپل ملګري ته په دوو ليکونو کې چې په کنايه ليکل شوي، دا نقشه بيانوي:

د ۱۷۷۲ د ډېسمبر د ۲۰مې ليک:

ګرانه ملګريه، د ملګرۍ دې مننوی يم. چې راته وايې درستون شم، ښه وړاندیز نه دی. غواړم څه وخت نور هم وګرځم، په تېره په هغه شېبه کې چې اوږدمهاله کنګل او ښکلو واټونو ته هيله‌من اوسېدای شو. تا چې ويلي، راپسې راځې، ښه خبره ده. خو پينځه‌لس ورځې نور هم ودرېږه، زه بل ليک درلېږم. مور ته مې ووايه چې دعا راته وکړي، ډېره رانه ځورېدلې ده. ښېنه ترې غواړم. دا به مې برخليک وي چې د ډېرو، چې د نېکمرغۍ لامل يې کېدای شوم، د ځور سبب شوی يم. خدای پامان ملګريه.

روايت:

کرېسمېس ته يوه اونۍ پاتې وي، شارلوته وېرټېر ته ډالۍ جوړې کړي؛ وېرټېر هم وروسېږي او دا ورته وايي چې «تا ته به هم ډالۍ درکړل شي- يوه ډېوه او يوه بله هم ورسره. خو خير دی تاسې عاقل او آرام اوسئ!» (وېرټېر په غوسه شي چې دا خبره څه مانا؟) شارلوته خپله خبره پسې وغځوي:«خو تر هغې پورې بايد ته رانشې؛ او بايد همداسې وشي. نور نو دوام نشي کولای!» وېرټېر له ځان سره تکراروي چې «نور نو داسې دوام نشي کولای!» شارلوته چې هرځومره خواري وکړي، پوښتنې ترې وکړي، د وېرټېر له دې احساسه راايستلای نه‌شي او د هغه پر خوله همدا خبره تکرارېږي «نور نو دوام نشي کولای!». وېرټېر چيغه کړي چې «نه شارلوتې! زه به دې نوره ونه‌وينم!؟» شارلوته زاری ورته وکړي چې «ته خو پر ځان واکمن شه، آرام شه.» د وېرټېر لاس په

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاسونو کې نیسي او ورته وایي چې «ولې داسې کوئ؟ زه د بل یم. همدا زما د خپلولو ناممکن وضعیت زه ستاسې په سترګو کې دومره جذابه او ښکلې برېښولې یم!»

وېرتېر لاس ترې لرې کوي او ناره کوي: «څومره پوهه، څومره هوښیاري! ښایي دا نظر دې البرټ درته ویلی وي! څومره سیاستوال چلن! آه، په رښتیا څومره له سیاسته ډک چلن!» شارلوته ترې وغواړي چې «لږ وګرځئ، تر ما به ځان ته ستا د مینې ډېره وړ ښځه پیدا کړئ. بیا به ټول نېکمرغه یو! او ډېر خوند به ترې واخلو!»

وېرتېر موسک شي «دا مطلب چاپولای شو او ټولو ښوونکو ته یې سفارش ورکولای شو. آه، شارلوتې! بیا هم ما ته یو څه موکه راکړئ: هر څه به سم شي!»

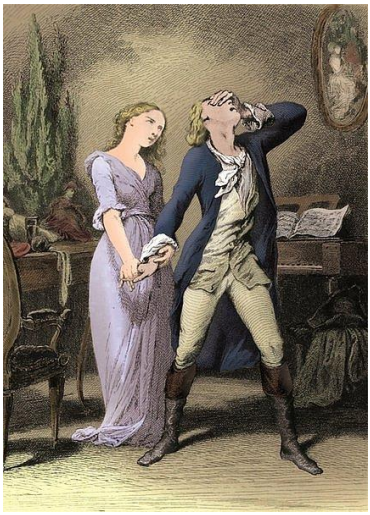

شارلوته ترې غواړي چې «د نوبل عید (کرېسمېس) تر شپې پورې مه راځه وېرتېره!» چې وېرتېر ځواب ته خوله جوړوي، البرټ رانانوځي. وېرتېر ورسره ساړه او بېخي کنګل سترې‌مشي وکړي، دواړه له یو بله ځورېږي. وېرتېر د ماخستن تر اتو بجو هلته پاتې شي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د خوږو پر مېز خواړه کېښودل شي، وېرټېر خپله خولې او لکۍ راواخلي؛ البرټ سوړ ننګ ورته وکړي او دی هم سړه مننه ترې وکړي، کور ته ولاړ شي؛ په چیغو چیغو وژاړي او په زوره زوره له ځان سره غږېږي. د دوشنبې په سهار د ډسمبر په ۲۱مه شارلوتې ته دا لیک ولیکي:

«ګرانې شارلوتې، چې له تاسو راغلم، زړه مې ډک و، له ځانه بېخوده وم. بیا مې پرېکړه وکړه چې له ژوند سره مخه‌نېه وکړم. کله کله مې فکر کاوه چې په موږ درېیو کې باید یو له منځه ولاړ شي. تر اوسه مې ټینګ هوډ شته چې له ژوند سره خدای‌پامانی وکړم.»

وېرټېر خپل خدمتګار ته ووایي «چې له چا سره مې کتابونه دي، ترې راټول یې کړه؛ کومو بېوزلو ته مو چې پیسې ورکولې، وریې کړه. د سوداګرو او دوکاندارانو حساب وغواړه.» مازدیګر پینځه بجې وي چې کالي او کتابونه یې په یوه لوی صندقو کې ښه منظم کېږدي. شارلوتې ته په همدې وخت د لیک وروستۍ کرښې لیکي چې:

«ته به آرامه او بېغمه وې، زه به د کرېسمېس اختر ته درنه‌شم او ستا د امر اطاعت به وکړم. شارلوتې نن، یا هېڅکله، د نویل په شپه به ته دا لیک په خپل لاس کې ونیسې، وبه رېږدې، په ګرانو اوښکو به یې دې لوند کړې! همداسې مې زړه دی! پکار هم ده! آه، په رښتیا څومره خوشحاله یم چې بالآخره مې خپله پرېکړه وکړه!»

شارلوته هم اندېښمنه وي، البرټ ته ووایي چې تر اختره به وېرټېر رانشي. البرټ هم پر آس سپور شي او د سبا کار یې پیل کړي. شارلوته له ځان سره چورت وهي چې څومره نېکمرغه او ښه مېړه مې دی، وفادار او ښه انسان. بلې خوا ته پر شارلوته وېرټېر ګران

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي. کاش چې ورور کولای يې شو. خپل ټول خپلوان په ذهن کې تېر کړي، خو يو يو منفي ټکی پکې وموميِ؛ ځکه خو هېڅوک د وېرتېر وړ ونه‌ويني. په روح يې دا احساس غلبه وکړي چې د ځان لپاره يې وساتي. په همدې وخت له زينو د وېرتېر د راتګ غږ وشي؛ شارلوته ورته وايي چې «هغه قسم دې څه شو؟» وېرتېر وايي «ما خو قسم کړی نه و!» شارلوته وايي «لږ تر لږه خو به دې زما د غوښتنې درناوی کړی و او ما دا غوښتنه زموږ دواړو د آرامۍ لپاره کړې وه.» شارلوته خپله خدمتګاره په خپلو ښځمنو ملګرو پسې ولېږي، خو په زړه کې کله وايي چې کاشکې رانشي. خدمتګاره چې راشي وايي «د نه‌راتګ ښېنه يې وغوښته!» وېرتېر د شارلوتې ځينې په امانت وړي کتابونه ورته راوړي او نوي نور کتابونه ترې وغواړي. په کتابونو کې د «اويسان» د شعر کتاب وي چې په خپله وېرتېر ژباړلی وي، د شارلوتې په غوښتنه يې وېرتېر راواخلي او شعر يې ورته ولولي:

کولما[1]: خپل ګران ملګري سالګار ته ليک دی چې د دوی دواړو پلرونه د يو بل دښمن خو دوی وبله ملګري وي او بيا سالګار د ده ورور وژلی وي؛ خو دی په دواړو پسې خپه وي - په خپل مړه ورور او تللي سالګار پسې.

مينونا[2]: مينونا ته په ليک کې (چې مينونا مهربانه نجلۍ وي) د *اولين* او *آلينَ* د موسيقۍ او ښو ورځو او نورو ملګرو د مړينې او غم يادونه کوي.

---

[1] - دا د شعر د پاړکي نوم دی.

[2] - دا د شعر بل پاړکی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

راينو[۱]: له رود سره په خبرو کې د خپل خواږه ملګري *آلپن* چې ښه سندرغاړی و، په دې پارکي کې يې د زمزمو يادونه کوي.

آلين[۲]: راينو ته ليکي: چې *مورارو* وورې وورې جوړشوی اندام لاره. ښه توره يې وهله او غږ يې په ښلکو[۳]، ژيو او غرونو کې د هيبت انګازې کولې. په جګړه کې خشمېدلی او په ناسته ولاړه کې آرام او سنګين و. «خو ته څومره لوی وې، مګر ټول ګور دې زما څلور ګامه کېږي.» مورارو ترانې ويلې، پلار يې همدا يو زوی لاره.

په دې ليک کې مورارو د خپلو زامنو او لور د مړينې کيسه کوي چې څرنګه د ده تر سترګو لاندې بلې دنيا ته ولاړل او اوس هماغه کمر ته ګوري چې هلته يې د بچيو ساوې ختلې، د دوی اړواوې وينې. *آرښدال* او *آرمين* يې زامن وي او *دورا* يې لور. *آرماز* د دورا مين وي. *اېرات* چې دورا يې تښتوله، آرښدال يې ونيسي او په ونه پورې يې وترې. د دورا ژغورلو ته ورودانګي، خو آرمار يې په غشي وولي او ومري او بيا آرمار د سيند څېې لاندې کړي او دورا هم د خپلو سترګو مخ ته په اوبو کې نارې وهي، ژاړي او له غمه ومري.

دا د اويسان شعر وي چې وېرتېر يې شارلوټې ته ووايي او د هغې له سترګو د اوښکو نېز راوبهېږي. وېرتېر د خپلې مينې خواری او ماته ووينې. شونډې او سترګې يې د شارلوټې پر مټو کښېودل شي، هغه وسوځوي. مګر له وېرتېره وغواړي چې نور شعر هم

---

[۱] - دا د شعر بل پارکی دی.

[۲] - دا د شعر بل پارکی دی.

[۳] - د سپينو يا شنو تيږو هسک هسک کمرونه يا د غرونو کمري څوکې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته ووايي.

«د مړاويتوب وخت مې رارسېدلی، ژر به مې سيلۍ پاڼې ورېژوي. هغه څوک به راشي، چې زه يې د ښايست په اوج ليدلی يم. شاوخوا به سترګې واړوي، خو زه به د تل لپاره تللی يم.» وېرتېر د شارلوتې لاسونه ونيسي او پر خپلو سترګو او تندي يې ټينګ کېږي. د شارلوتې روح دې ته د وېرتېر د موخې الهام ورکړي. شارلوته يې هم لاسونه ونيسي، خپل ټټر ته يې نيژدې کړي، ځان ورمات کړي، د شارلوتې سوځوونکي اننګي د وېرتېر پر اننګو ولګېږي. له وېرتېره د هستۍ عالم ورک شي. وېرتېر شالوته په غېږ کې ونيسي، په زړه پورې يې ټينګه کړي او د دې رېږدېدونکي شوندې چې نامفهومه خبرې بيانوي په قهرجنو بوسو وپوښي.

شارلوته لومړی په کمزوري غږ وايي: «وېرتېره! وېرتېره!» او په کم زور يې له ځانه لرې کړي او بيا په کلک او تر ټولولو شريف احساس ناره کړي: «وېرتېره!» وېرتېر يې هم بې له کومه مقاومته خوشې کړي او ځان يې په پښو کې وروغورځوي. شارلوته ناڅاپه ودرېږي؛ د مينې او قهر د احساساتو ترمنځ ايساره وي: «وېرتېره دا مو وروستنی ديدار و! بيا به مې هېڅکله ونه‌وينې!» بلې کوټې ته تړي ولاړه شي، ځان هلته بندي کړي. وېرتېر نيم ساعت هماغسې پر غولي پروت وي. بيا د شارلوتې د کوټې وره ته ورشي، ورو ورغږ کړي چې: «شارلوتې! شارلوتې! خير يوه بله کلمه، يوه بله خدای‌پامانې!» خو د شارلوتې غږ رانه‌شي، وېرتېر په وره کې لږ دم ودرېږي، خو چې شارلوته غږ ونه‌کړي نو په ډېر کړاو ناره کړي: «خدای پامان شارلوتې! د تل لپاره خدای پامان!»

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېرټېر له کوره ووځي، غره ته ولاړ شي، د شپې په يوولس‌نيمو بجو کور ته راشي، کالي يې لانده وي، خولۍ يې نه وي. بيا يې خلک پيدا کړي چې د کمر پر سر ترې پاتې وي او خلک حيران وي چې وېرټېر په دې توره شپه، په دې واوره کې څرنګه د کمر سر ته ختلی او لاندې رغښتی نه دی! په سبا يې وېرټېر په لېک لېکلو وي او له خدمتګار څخه يو ګيلاس قهوه وغواړي. شارلوتې ته ليکي: «وروستنی وار دی، د وروستي ځل لپاره سترګې پرانيزم! افسوس چې بيا به هېڅکله زما سترګې لمر ونه‌وينې. دا وروستنی سهار دی. وروستنی، شارلوتې! خو زه د وروستني د کلمې په اړه هېڅ تصور په ذهن کې نه لرم؛ په داسې حال کې چې لا ښه واکمن يم. چې د مړينې خبره کوم، يوازې خيالونه کوم... ما د ډېرو مړينه ليدلې، خو بشر دومره محدود دی چې په خپل ذهن کې يې د ژوند د پيل او پای هېڅ مفکوره نشته. نه د له‌منځه‌تګ په معنا پوهېږم. مړينه، له‌منځه‌تګ، مړی، خاورو ته سپارلی، ښخ تابوت – هېڅ درک يې په اړه راسره نشته.» وېرټېر بيا وايي : «چې په غېږ کې مې ونيولې، چې بوسې مې درنه واخيستې، او چې د مينې کلمې مو سره وويلې، يو بل ژوند و، يو آسماني خوند و او ما ستا مينه حس کړه. زه به ولاړ شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغې دنیا کې به دې په تمه یم، ته زما یې، زه مې خپل پلار او ستا مور ته ورځم. دوی به ما ته طاقت او ډاډ راکړي. ته مې چې په غېږ کې ونیولې، نو زما شوې، چې هغې دنیا ته راشې، مخې ته به دې درشم او دومره واره به دې په غېږ کې ونیسم چې پای نه لري. له تا سره به په ابدي اړیکه پاتې شم. زه نه په خوب یم او نه اِلاګویی (هذیان) کوم. هلته به دې مور ووینم چې ستا بشپړ تصویر دی او د زړه خواله به ورسره وکړم، خپل زه به ورته تش کړم.»

وېرتېر خپل خدمتګار وپوښتې چې البرټ راغلی که نه؟ هغه ووایې چې هو، پر آس یې لیدلی! نو لیک ورته ولیکي او وربانديې وکاږي چې «ستا توپانچې مې امانت پکار دي. د یوه سفر نیت مې کړی! خدای دې مل شه! همېشه روغ اوسې!»

د شارلوتې پاک روح په دې کشاله کې وي چې ځرنګه د دې او وېرتېر ترمنځ شوې پېښه البرټ ته ووایي او ځرنګه وېرتېر هېر کړي. او البرټ خو د وېرتېر پر ځانوژلو باور نه‌شي کولای او وایي چې هغه زلمی به هېڅکله دا کار ونه‌کړي او همدا خبره د شارلوتې زړه لږ آراموي. البرټ چې کور ته راورسېږي، ډېر ډاګونه راغلي وي. شارلوت خپل لاسي کار ورسره واخلي او د البرټ دفتر ته روشي؛ په زړه کې یې زر سواله زر اندېښنې وي، اوښکې تېروي؛ خو نه پوهېږي چې ځرنګه خپل شوم احساسات او د تېرې شپې پېښه البرټ ته ووایي. د وېرتېر خدمتګار راشي، لیک ورکړي، البرټ هم شارلوتې ته ووایي چې توپانچې ورکړه؛ ښه سفر ورته غواړم. د شارلوتې پر زړه غمې ګډې شي؛ د وسلو په ورکړه او پاکولو ځنډ کوي، چې البرټ د پوښتنې په نښه وروګوري، نو وسلې خدمتګار ته ورکړي او رخصت یې کړي.

وېرتېر وسلې واخلي او د نوکر د کیسې پر بنسټ چې شارلوتې ورکړې دي، هغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکې کړې دي او ځنډ يې ورباندې ايستلی دی، نو څو ځله هغه وسلې ښکل کړي او شارلوتې ته په لیک کې وليکي: «زما پرښتې، چې خدای‌پامانې دې رالېږلې نه وه، پر ما دې لکه چې د زړه ور ټرلی دی؟ تا په دې وسلو او کار زما مرګ آسانه کړ. خو ته به هېڅکله هغه چا ته په زړه کينه ونه‌ساتې چې ستا لپاره دومره کړېږي!» وېرتېر بيا وېلهېلم ته وليکي: «زما ګران ملګری وې. دا مې وروستی لیک دی. مور ته مې ډاډ ورکړه، [وېلهېلمه] ګوندې خدای دې وبښي!»

وېرتېر خپل پورونه تصفيه کړي او ځينې اسناد وسوځوي. د سفر توښه تياره کړي. البرټ ته وليکي: «ستا ملګرتيا مې په بد ډول ځواب کړه. ستاسې هوسايي مې له منځه يوړه، ستاسې تر منځ مې باور خام کړ. خدای پامان! همد اوس دا وضعه پايته رسوم! آه، ګوندې زما مړينه ستاسو د نېکمرغۍ لامل شي! البرټه! البرټه! دغه آسماني پرښته خوشحاله او نېکمرغه وساته... چې د خدای رحمت درباندې وشي!»

وېرتېر خپل ټول اسناد وپلټي، ځينې ليکونه وېلهېلم ته مُهر او موم کړي، ځينې اسناد وسوځوي. په لسو بجو يې نوکر ويده شي، چې سبا تر شپږو بجو مخکې يې د ارباب آسونه تيار وي. دی په يوه ليک کې شارلوتې ته ليکي: «شارلوتې، لوی قادر تاسې په خپله سينه کې ځای کړي يئ، لکه ما چې تاسې په خپله زړه کې لېږدوئ. ستا چې پر کومو شيانو لاس لګېدلی و او هغو ته دې سپېځلی ماهيت ورکړی و، لکه ماشوم مې څو څو واره ښکل نه کړل؟ اې ګرانه د زړه سره آسماني مخه! زه هغه د يوه ميراث په توګه تا ته دربښم. له تا غواړم چې حرمت يې خوندي وساتې؛ پر هغو مې زرګونه زرګونه بوسې نقش کړي دي. په زرګونو ځله مې چې له کوټې به وتم، پر هغو درود ويلی دی! له پلار څخه مې دې په يوه ټوټه ليک کې غوښتي چې قبر ته د ټيټولو تر پايه مې د وجود ملتيا

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي؛ د لارې پر سر مې ښخ کړئ، چې که کشیش پرې تېرېږي، ننبان وربانديې کېږدي! څوک اوښکې وربانديې تويې کړي او څو اېماندار مسیحیان مې څنګ ته ښخ شي. که ستا له لاسه د مرګ جام وڅښم، وروستۍ هیله به مې پوره شي، دا مهرباني پر ما وکړه. خو درېغې چې ستا لپاره قربان شوی وای، تا ته مې د ژوند خوندونه دربښلي وای. غوارم په همدې اغوستیو جامو کې خاورو ته وسپارل شم. شارلوتې ستا لاسونه پرې لګېدلي او متبرک شوي دي. او دا لورپینه مې ستا له پلاره هم غوښتې ده! هغه ټکرۍ چې د مخ په رنګ (ګلابي) و او زمور په لومړۍ لیدنه کې دې پر ټټر غورولی و، د دې بدمرغه دوست کیسه دې ورته وکړه او هیله کوم راسره ښخ یې کړئ. هغه دې زما د زوکړې په ورځ راته ډالۍ کړی و، آه څومره مې بوی کړی! آرامه اوسه، هیله کوم آرامه اوسه! توپانچې ډکې دي! د نیمې شپې نغاره اورم، ګوندې څه چې کېږي، وشي! شارلوتې! شارلوتې! خدای‌پامان! خدای دې مل شه!»

ګاونډی په شپه کې د ډز غږ اوري، خو چې هر څه آرام وي، بېرته ویده کېږي. د سبا سهار شپږ بجې چې نوکر ورځي، وېرتېر پر ځمکه پروت وي؛ لا سا ور کې وي. ډاکټر راخبر کړي او د البرټ کور ته پیغام وروړي، خدمتګار په ټرټرې پښې ورته بیان کړي. شارلوته بېسده شي او د البرټ له پښو سره پر ځمکه راولوېږي. ډاکټر چې وېرتېر وګوري، نبض یې وي، خو وجود یې فلج وي. وېرتېر د ښۍ سترګې پاس پر تندي ځان په توپانچه ویشتلی وي او ماغزه یې باد شوي وي. ډاکټر یې د لاس حجامت وروکړي، خو زیاتې وینې تړې ولاړ شي او پوه شي چې د مېز کار ته ناست یې ځان ویشتلی دی. لا یې زګېروي وي. وېرتېر جامې پوره اغوستې وې، موزې په پښو، آسماني شین پتلون، ژېړ جېلک یې اغوستي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

البرټ او شارلوته راورسېږي، البرټ په غم او اندېښنه او خپګان کې وي او شارلوته ناهيلې، دومره چې بيانېدای نه‌شي. بوډا چې کارونه مخته وړي، له زامنو سره راوسېږي، وېرتېر پر تندي ښکل کړي. دوی دومره ډېر خپه وي چې حد نه لري. د وېرتېر لاسونه او پښې ښکل کړي.د هر يوه له وجوده سېک ختلی وي. وېرتېر پر ټولو گران وي. وېرتېر د دوی په مخ کې ساه ورکړي او کوچنی ماشوم په سختی ترې رابېل کړي. وېرتېر په غرمه له فاني نړۍ کډه وکړه. وېرتېر چې څرنگه وصيت کړی و، سپين‌ږيري او زامنو يې هماغسې په هماغه ځای کې خاورو ته وسپاره او د ده جنازه يې وکړه. په البرټ کې هېڅ سېک نه و. ټول د شارلوتې ژوند ته اندېښمن وو او وېرېدل چې هغه هم ونه‌مري. روزمزد کارگرو د وېرتېر جسد د قبر تر ځايه يووړ، خو يوه کشيش يې هم جنازه ونه‌کړه.

پای

(c) ketabton.com: The Digital Library

د «ځوان وېرتېر دردونه» کې د ګوښټه ويناوې

لومړی کتاب:

۱۷۷۲ د مې ۴مه:

آه، په ربښتيا چې بشر ځرنګه يو موجود دی چې آن له خپل ځانه ګيله کوي.

★★★

انسانان به درد او کړاو بېخي کم وځوروي، هله (خو د عالميانو خدای پر دې خبره ډېر ښه پوهېږي چې ولې دوی دا وړ دي...) چې د خپل تخيلي ځواک له ټول قدرته د خپلو دردونو او غمونو د خاطرو په يو بل پسې رايادولو او ورباندې تېرېدلو لپاره کار وانخلي او پر ځای يې د حال زمان ته، چې دوی ته هېڅ معنا نه لري، غاړه کښېږدي او وزغمي...

★★★

ښه مې وليدل چې وران پوهاوي، لټې او بابېځه کارونه په عالم کې تر چل ول، ټګۍ، تزوير او شرارته زياته ګډوډي رامنځته کوي .

★★★

دا بې د مسلکي او متخصص ښوال د ګوتو برکت نه دی بلکې نخچه يې د يوه حساس زړه په وسيله کښل شوې؛ هغسې موجود جوړ کړی چې غوښتل يې له هغه ښه په خپله خوند واخلي او د ښکلا څکه يې وکړي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د مې ۱۰مه:

د هغه لوی څښتن حضور احساسوم چې موږ یې د خپل تصویر پر پله پیدا کړي یو او د هغه خدای سا احساسوم چې ټول وربانديې ګران دي او تل موږ پر مخ بیایي او موږ د ابدي خوندونو د سیند پر سر لامبډونکي ساتي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۳مه:

له خپل زړه سره د کوچني ناروغ ماشوم غوندې چلن کوم؛ په هر څه کې یې امر ته غاړه ږدم .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

کوم وګړي چې ځانګړی مقام یې په برخه دی، له خپلو لاس‌لاندې خلکو څخه لږ لرې ګرځي، داسې چې ته وا ډارېږي که ورنیژدې شي خپل ډېر شیان به یې له لاسه ووځي او همغومره کمعقلان دي او همغومره شوخه او شروره طبعه لري چې یوازې په دې خاطر ټیټو او لاس‌لاندې وګړیو ته ورنږدې کېږي چې هغوی د خپلې ژبې په ټک تر پخوا زیات وکړوي او وځوروي...

★★★

۱۷۷۱ د مې ۱۵مه:

دا مې عقیده ده، څوک چې دا خپله وظیفه ګڼي چې له هغو وګړیو چې عموماً د «عوامو» په نامه یادېږي، ځان لرې وساتي، له هغه ډارن سره هېڅ توپیر نه لري چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرګ له وېرې ځان له دښمنه پټ کړي .

★★★

۱۷۷۱ د مې ۲٦مه:

یوازې او یوازې طبیعت دی چې ناختمېدونکې شتمني لري! یوازې طبیعت دی چې له نقاشه لوی هنرمن جوړولای شي!

★★★

کوم سړی چې قوانینو او مقرراتو ته درناوی کوي، هېڅکله به د ریشخنده ډک یا بې‌معنا او یا بېخي بد څه ونه پنځوي!

★★★

هر رښتینی احساس د طبیعت مړی زندۍ کوي او هغه غوړېدا او حقیقي ځرګندتیا ته نه پرېږدي.

★★★

۱۷۷۱ د مې ۳۰مه:

کوم څه مې چې د نقاشۍ په اړه وویل، کټ مټ د شاعرۍ د هنر لپاره هم رښتیني دي. بس همدا بسنه کوي چې کوم څه چې ښکلي دي، ویې مومې او ویې پېژنې او بیا دا زړه درکې پیدا شي چې بیان یې کړې؛ واقعیت دا دی چې دا [شعر] په ډېرو لږو کلمو کې د ډېرو زیاتو شیانو د ویلو معنا لري.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جون ۱۶مه:

دا اړينه بولم، لږ تر لږه کوم کتاب چې وايم، په سليقه مې ښکي برابر وي، هغه ليکوال مې خوښ دی چې ما په هغه دنيا کې ګرځوي چې پکې اوسېږم او څه مې چې شاوخوا دي، انځوروي يې؛ همماغه چې ليکنې يې زما د زړه پام وروګرځي او علاقه يې ورسره پيدا شي، او همغومره چې حقيقي ژوند مې ځان ته ورکاږي، ځان ته مې وروکاږي او خپل مې کړي.

★★★

۱۷۷۱ د جون ۲۱مه:

راتلونکی، کټ مټ له ټاکلي ځايه د لرې کېدو غوندې دی.

★★★

کله چې کوم څه لرې پراته وي، رانيژدې کېږي او لاسته مو لوېږي، راته جوتېږي چې هېڅ هم نه دي بدل شوي او بېرته وينو چې په همماغه درد او بدمرغۍ کې ښکېل يو... او بل ځل مو روح د هغې نېکمرغۍ په هيله سوې سوې چيغې پېل کړي چې لږ مخکې يې له لاسه وتلې .

★★★

په پای کې آن تر ټولو ناکرار آواره هم د خپل ټاټوبي لپاره آه کوي او په خپله جونګړه کې د خپل ژوند د ملګري په خوا کې، د خپلو بچيانو په منځ کې، چې د دوی لپاره د يوې مړۍ د موندلو لپاره خواري کوي، هغه خوندونه مومي چې په دې آرته او لويه نړۍ کې يې ښځايه په لټه ځان سترې کړی و!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ د جولای لومړۍ:

موږ ډېر وخت په ګیلو او مانو خوله خلاصه کړې وي، او دا وایو چې ښې ورځې مو ښکې کمې په برخه شوې، خو برعکس یې بدې ورځې ښې په پېخرو دي! مګر ما ته داسې ښکاري چې ډېر کله په ګیلو او شکایتونو کې بې‌انصافي کوو! په داسې حال کې چې زړه مو تل د هغو ښېګڼو او خیر شکر ایستلی چې هره ورځ یې لوی خدای را په برخه کوي، هله به زورور ځواک ترلاسه کړو چې کله کله بدي راورسېږي او موږ یې وزغمو.

★★★

زموږ د طبعې له لټې سره ښکې ډېره جوړه ده؛ خو که د هلو ځلو قدرت راکې وي، هر کار ډېر آسانه او هوسا ترسره کېږي او په رښتیا په هغه فعالیت کې رښتینی او ښکاره خوند مومو.

★★★

کوم څه چې انسان او نورو ته زیان اړوي بداخلاقي یا اخلاقي فساد دی.

★★★

بدخُلقي له خپل ځانه یو ډول نارضایتي ده. د دې نارامۍ سرچینه د ځان د ناارزښته ګڼلو په احساس کې ده. یو ډول د زړه څْــوَب او له ځانه کرکه ده چې حسد هم ورسره غوټه شوی او د لېونې ځانمینتوب په وسیله پارېدلې دي.

★★★

۱۷۷۱ د جولای ۲۰مه:

څوک چې پر ځان دا سختي یا کړاو راولي چې ځان ته ویاړ وګټي او له تاسې سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې شي مرسته کوي چې اړتیا ورته نه لرئ، یا پیسې درکوي او یا په خپله شخصي علاقه کوم شی درته اخلي، په رښتیا چې کمعقل سړی دی...!

★★★

۱۷۷۱ آګسټ ۱۲مه:

دا مې زده کړل او څومره چې ممکنه وه پوه شوم، کله چې کوم خارق‌العاده وګړي پر لوی او داسې کار چې ښکې ناممکن برښنېده، لاس پورې کړی، عامو مست او نامنطقي موجود بللی دی.

★★★

هلې ځلې او خواري کول د قدرت او زور نښه ده.

★★★

مورِ یوازې هله پر یوه شي د قضاوت کولو وړتیا مومو چې د نورو په احساساتو کې ځان شریک کړای شو.

★★★

بشري طبیعت محدود دی. واقعیت دا دی چې یوازې په ټاکلې کچه ښادي، کړاو او درد زغملای شي؛ او چې له دې ټاکلې کچې واوښت، تسلیمېږي.

★★★

۱۷۷۱ آګسټ ۱۵مه:

دا ښکې رښتیا ده چې په دې نړۍ کې یوازې او یوازې مینه مورِ د ژوند لایقوي.

★★★

کله چې یوه پېښه وپنځوم، او بیا یې بیا بیانوم، او د هېرتیا له امله مې د هغې ټاکلې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښې یادونه هېره شي، نو سمدواره راچیغې کړي: «لومړی ځل دې دا برخه بل خپل بیان کړې وه!...» داسې چې تازه په تازه چې کومه کیسه ورته کوم، اړ یم چې د هغې دعا غوندې یې ورته ووایم چې چا په یاد کړې وي: په هماغه غاړه، په هماغه معمول غږ او بې له دې چې په کیسه کې مازې کوچنی بدلون راولم! په دې کار سره ښه راته معلومه شوه چې کوم لیکوال د خپل کتاب په دویم چاپ کې څرنګه په خیالي ماهیت سره غواړي بدلونونه راولي، هرومرو د کتاب د ویجاړۍ لامل کېږي! ان که سل ځله یې په دې نیامت هم وکړي چې د خپلې لیکنې شاعرانه ارزښت لوړ کړي!

★★★

۱۷۷۱ آګسټ ۱۸مه:

تر ټولو معصومه او بېګناه ګرځېدا د زرونو وړو او بېچاره چینجیو ژوند اخلي! ستا یوازې یو ګام د مېړیانو زښت زیاتې خواري نېستې نابودې کوي او په له شرمه ډک ګور کې کوچنۍ دنیاګۍ په ځمکه ننباسي...

★★★

دویم کتاب

۱۷۷۱ اکتوبر ۲۰مه:

داسې جوړ شوي یو چې هر څه ته د خپل ځان د ګټې پر بنسټ ګورو او بیا ځان له نورو ټولو شیانو سره تلو، پایله یې دا شي چې په ټولو شیانو کې چې ورته ګورو، نېکمرغي یا بدمرغي ځای نیسي، نو په دې خاطر تر یوازېتوب بل هېڅ بد او خطرناک شی نشته!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تخيل د ځواک غريزي غوښتنه دا ده چې مخ په بره روان وي او د شاعرۍ په هنر کې پر پرتو انځورونو او خيالځغلونو خرڅوبږي؛ د موجوداتو داسې نظام رامنځته کوي چې موږ يې په زينو په تر ټولو ټيټه پوړۍ کې يو، په هغه ځای کې چې زموږ تر وجود بهر هر څه تر موږ اوچت ښکاري او هر څه تر موږ بشپړ. او دا خو ښځي طبيعي خبره ده چې ډېر وخت داسې ګڼو چې له ډېرو شيانو بې‌برخې يو او داسې ښکاري کوم شی چې موږ ته رارسېدلی نه دی بل يې څښتن دی. بيا نو چې کوم شی په خپله لرو هغه کس ته يې وربښو او له هغه څيز پرته مو په احساساتو، خوی بوی او چلن کې يو څه يکنواختي راځي، ځکه چې په ماهيتي لحاظ هغه شی غواړو او راته اړديال دی، په همدې خاطر يې هغه کس ته وړاندې کوو؛ په دې ډول له هغه نېکمرغه انسان سره مخامخېږو چې ته وا دا مخلوق زموږ له آثارو او مصنوعاتو څخه جوړ شوی.

★★★

کله چې موږ له ټولو کمزوريو او ناڅاريو، بدمرغيو او بدبختيو سره په يوازې ځان پله په پله مخ ته ځو، ډېر وخت تر هغو کسانو مخکې او وړاندې هغه ځای ته ورسېږو، چې د بادبان او پاروګانو په مټ مخته تللي وو...

نو دا د ځان په اړه هغه واقعي او رښتيني احساس دی چې انسان د نورو په څنګ کې ګام مخته کړي او يا حتی تري مخته شي.

★★★

۱۷۷۱ نومبر ۲۶مه:

په دنيا کې تر دې بل هېڅ واقعي او حساس خوند نشته چې انسان ستر او شريف آزاد روح ولري!

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۱ ډېسمبر ۲۴مه:

دا بېخي کم‌عقل او پوچ کار دی چې انسان نور وګړي د خپل ځان په تله وتلي.

★★★

په ډېر شوق غواړم هر څوک په خپله لار پرېږدم چې ولاړ شي، په دې شرط چې نور هم ما پرېږدي د دوی غوندې په کومه لار مې چې زړه وي مخته ولاړ شم.

★★★

۱۷۷۲ جنوري ۸مه:

هغوی څومره احمقان دي چې پر دې يې سر نه خلاصېږي چې مقام هېڅکله هېڅ کار نه‌ترسره کوي او حقیقت خو دا دی کوم څوک چې لومړی ځای نیسي، بېخي نادره ده چې لومړی نقش هم ترسره کړي! رښتیا خو دا ده چې څومره شاهان د لومړي وزیر (صدراعظم) په ګوته مخته ځي او څومره لومړي وزیران د خپلو منشیانو تر اغېزې لاندې ژوند کوي!

★★★

زه ګومان کوم، لومړنی کس هغه دی چې ذهن يې پر هر بل شي ورسېږي او په کافي اندازه قدرت یا مکر او چل‌ول ورسره وي چې د خپلو شاوخوا وګړیو له واک او ځواکه ښه کار واخلي او د دوی له احساساتو څخه خپلو موخو ته د رسېدو لپاره ګټه واخلي.

★★★

۱۷۷۲ فبروري ۱۷مه:

د روح هوساینه او باطني خوښي په رښتیا چې عالي شی دي.

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۷۷۲ مې ۹مه:

زما څه ګټه چې نن هر زده‌کوونکي ته دا واقعیت بیا بیا ووایم چې ځمکه ګرده ده؟... په داسې حال کې چې بشر ته همدومره بس ده چې څو لوټې خاوره یې په لاس کې وي او خپل پایښت پرې ډاډمن کړي؛ واقعیت دا دی چې د خپل بې روحه پیکر د ویده کولو لپاره تر دې هم کمه خاوره ورته پکار ده.

★★★

آه! څه پوهېږم چې ټول نور انسانان هم پوهېږي؛ خو زما زړه یوازې او یوازې زما دی او بس .

★★★

۱۷۷۲ نومبر ۱۵مه:

ښه پوهېږې چې مذهب ته څومره درناوی لرم؛ داسې ګڼم چې [مذهب] هغه سړي ته چې د زیاتې ستومانۍ له امله یې پښې مړې او ګنګس دی لکټه ده... [مذهب] په هغه شېبه کې خړوبېدل دي چې د تندې له امله له پښو لوېږي.

★★★

۱۷۷۲ ډېسمبر ٦مه:

په رښتیا انسان، دغه نیمه‌خدای چې دومره د ستاینې وړ ګرځېدلی، څه دی؟ آیا په دقیق ډول په کومه شېبه کې چې تر بل هر وخت زیات ځواک ته اړتیا لري په وجود کې یې د دغه ځواک کمښت نه څرګندېږي؟..

... او کله چې په خوشحالۍ کې خپل ځواک بیرته ترلاسه کوي او یا په ژور غم کې سر په زنګانه شي، ایا په هماغو حالاتو کې، لا هم ایسار نه دی؟ او آیا تل په دې سړه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یکنواخته او نابدلېدونکې پوهېدا سره له خپل کوچنیوالي او حقارته نه راګرځول کېږي، په داسې حال کې چې په خپله په دې هیله او آرزو کې ژوند کوي چې ځان په بې‌انتهایی کې محو کړي...؟

★★★

کله چې له مرګه غږېږو، یوازې خیال ځغلوو... ما د ډېرو مرګ لیدلی. خو بشر دومره محدود دی چې د خپل ژوند د پیل او پای هېڅ نظر/اېډیا یې په ذهن کې نشته .

★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د يوهان ولفګانګ فون ګوټې ژوند او «د ځوان وېرټېر دردونه» ناول اړوندې خبرې

سريزه: پېير بېرتو

«د ځوان وېرټېر دردونه» په ۱۷۷۴ز کال کې د لايپزيګ (Leipzig) په ښار کې د (Weygand) په نامه کتابپلورونکي چاپ کړ. د ليکوال نوم وربانديې نه و. ځرنګه چې د ځانوژنې تبليغ پکې شوی و، نو سيمه‌ييزو چارواکو بنديز پرې ولګاوه. خو دې بنديز دغه کتاب لا ډېر مشهور کړ. وروسته پوه شول چې د حقوقو يوه زلمي ځانګوال *دکتور ګوټې* چې د *فرانکفورت* اوسېدونکی او پېنځه‌ويشت کلن دی، ليکلی.

په ۱۷۷۴ز کې پاريس د متمدنې نړۍ پلازمېنه وه. د *ولټېر* او *روسو* د ژوند وروستي ځلور کاله ژوند پاتې. *پېنځه‌لسم لويي* په ناروغۍ مړ شوی؛ خو د پاريس خلک په بحثونو، ليکلو، لوستلو، ويلو او خيالپردازۍ کې ډوب دي. د يوه آلماني مسافر د سترګو ليدلی حال او خاطره ده چې: ټول خلک، که په بګۍ کې ناست دي، که ګرځي راګرځي، که په تياتر کې دي، که د تياتر د پردو ځنډ دی، که په کفتريا کې دي، که حمام کوي، پر کتاب لوستلو بوخت دي! آن نوکران او تېټ‌پوړي هم چې د بګيو شاته ولاړ دي، لګيا دي لوست کوي. ګاډۍ‌چلوونکي هم چې په مخکنيو ځوکيو کې ناست دي، په لوست بوخت دي! سرتېري هم د پهرې په مهال پر کتاب لوستلو بوخت دي! او دولتي ماموران هم چې د خپل کاري مېز شاته کېني، په لوست پيل وکړي...! ټول، له وزيره تر موچي د کتاب او لوست تبې نيولي. د هغه څه دموندلو په لټه کې دي چې د هغه وخت فيلسوفانو يې پر دومره ستاينه خوله پرانيستې ده! د عقل دوران دی، خو اېمان او منطق وبله ملګري

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر خپل ځای پوخلا دي. په فرانسه کې ټولې ټولنیزې طبقې، نوي افکار لولي او بحثونه کوي. د سیاست، عقل او میل/لېوالتیا په اړه فلسفې غږېږي. که نوی خبر ونه‌مومي، جوړوي یې او آوازې خپروي. مطبعې پټ کارونه کوي، ادبي ژورنالېزم غوړېږي او د ورځې د باب په توګه د ډېرو خلکو پر زړه منګولې لګوي. د (Mercure) ورځپاڼه هره ورځ پینځه‌لس زره نسخې خپرېږي. روسو *مېلکیور بارون ګریم* ته چې د Correspondence literature مسؤول مدېر دی، تور او شین کېږي. د *اعترافات* کتاب یې چاپ شوی دی او د *خیالځغلونه* کتاب پایته رسوي. په ټوله اروپا کې یې نوم خپور دی، خو په پاریس کې نومورکی دی . روسو خو له هر چا سره خوږلي. لندن-پاریس او پاریس-لندن دواړه د ډېرو عالي فکرونو او الهامونو د تبادلې ځلورلارې وې، چې هاله یوازې یکي یوه اروپایي ټولنه وه او بس. خو آلمان ورځ په ورځ په زوال و. ځکه آلماني ادبیات نه وو، په آلمان کې لږ تر لږه شل محلي ژبې ویل کېدلې؛ نه یې ګرامر لاره، نه یې دایرة المعارف او نه قاموس. په ۲۷۱ مېلیونه آلمانیانو کې تر یو لک کم په لاتین پوهېږي او پاتې نور آن د لوست او لیک ځواک نه لري. نو په همداسې وخت کې چې پاچا او فیلسوف په آلماني کې شاعرانه، مینه‌ناک او ډېر رومانتیک ادبیات په نشت بولي او ناممکن یې ګڼي، په ۱۷۷۴ کې «د ځوان وېرتېر دردونه» یوه غوغا جوړه کړي او د اثر ښکلا یې لومړی مقام وګټي او سمدواره د فرانسوي او انګرېزي ادبیاتو په منځ کې ځان ته ځای نیسي او په آلماني کې د «Vertrerinus»تبه رامنځته کوي. زلمیان د وېرتېر غوندې جامې اغوندي (شین آسماني پتلون، زېړ جېلک، خاورینه او ګرده خولۍ). ښځې هم د شارلوتې په دود ګرځي (سپین خت، ګلابي/مخ رنګه دسمالونه پر تټر را خپاره کړي). پر ببوزو (لاسي بادپکې)، د مېوو او اوبو پر جګونو، د نصوارو پر ډبیو د وېرتېر د غمجنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسې ببلابلې برخې کاږي. یا *لوت* (شارلوته) ښیي چې د وېرتېر پر قبر ګلان شیندي... د *وېرتېر عطر* په نامه نوي عطر بازار ته راووځي. په پارکونو کې د مجنون ونې کښوي، تر سایبانونو لاندې «د وېرتېر د ایرو لوښی» په نامه منګی ږدي، چې ظاهراً د بېچاره وېرتېر ایرې پکې دي. په محلي جشنونو، اونیزو بازارونو کې لاس‌پلورونکي داسې غږېږي «ښه واورئ، ښاغلیو، او تاسو مهربانې مېرمنې! د بېچاره وېرتېر کیسه، چې په خپل لاس یې خپله هستي پایته ورسوله...!

بده خو یې دا چې زلمي «د وېرتېر په دود» پر ځانوژنه لاس پورې کوي. مېرمن *دواستل* لیکي چې «وېرتېر د دې لامل شو چې تر ټولو زیاتې ځانوژنې وشي، دکومو ځانوژنو چې وېرتېر لامل شو، آن د نړۍ تر ګردو ګلالۍ ښځې هم پرې بریالۍ نه‌شوې!» روحانیونو پر دې کتاب بندیز ولګاوه چې ځانوژنه یې د شیطاني عمل په توګه سپېځلی عشق، سوز او ګداز معرفي کړې ده. خو فیلسوفانو یې پر خلاف دفاع کوله. آن پر چیني لوښو هم د وېرتېر او لولوت د مینې عکسونه لیدل کېدل. په یوه نیمه پېړۍ کې د دې کتاب یوولس ژباړې فرانسوي ته شوې دي؛ مګر په فرانسوي کې یې دومره هرکلی ونه‌شو او دا کتاب یې ستومانوونکی وباله چې په ټوله کیسه کې تبجن، اضطرابجن او ناکراره حالت موجود دی... فرانسویانو خارق‌العاده پېښه پکې ونه‌مونده او د وینا ژبه یې هم بورژوامأبانه وه. په ۱۸۰۴ کې «مرکوردو فرانس» مجله لیکي چې: ګوټې د ښلو نه دی! په رښتیا چې د دې کتاب په لیکلو کې یې موخې یو مخ غیراخلاقي ماهیت لاره . خو *ناپلیون*[1] ګوټې ته په خپله خوله اقرار کوي چې وېرتېر یې شپږ اووه واره ویلی دی او ټکي په ټکي پرې پوهېده. وېرتېر د ډېر کتابونو د لیکلو الهام او لامل شو او هم یې پر ډېرو

[1] - ناپلیون بوناپارت (د آلمان د هغه وخت لوی واکمن).

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابونو اغېزه شته. د *وېرتېرېزم تېه* یو ځل ډېره تېزه شي، بیا پڅه، خو یو ځل بیا چټکه شي.

ګوښټه په اروپا کې تر ډېره یوازې د وېرتېر یاد لیکوال پېژندل کېده او دې کار د ګوښټه روح ملال کړی و او چاودېده. یوازې د وېرتېر نوم به د دې لامل شو چې ګوښټه فرار تر قراره غوره وبولي. کوم انګرېز تعقیب کړی و او وېرتېر سمدستي دا شعر ورته لیکلی و:

څومره مې په وارو وارو پر هغو لېونیو مخونو لعنت ونه‌وایه!

کومو لیکنو چې د زلمیتوب دردونه په ټول عالم کې تیت کړل.

وګڼه، که وېرتېر مې ورور وای، اوس به مې وژلی و!

ځکه چې غچ اخیستونکي روح به یې هم، دغسې نه ځوروِلم.

د وېرتېر تر خپرېدو څلور کاله وروسته ګوښټه مېرمن *دي شتاین* ته لیکي: «د وېرتېر غوندې د بل داستان وس دې خدای نه راکوي!» ګوښټه د وېرتېر په نورو چاپونو کې په لومړني اصل کې بدلونونه راوستل چې سم شي. په یوه یادښت کې لیکي: «د هغې ښځې غوندې چې غواړي ماشوم ېېرته خپلې ګېډې ته ننباسي!» اوس یې هم خلک تر وروستنیو چاپونو لومړنی غوره بولي. ګوښټه وایي چې هر شور، انرژي په زلمیتوب کې وي. ځکه ما یو ځل وېرتېر وپنځاوه او د مینې ترانې مې وویلې او همدا یو ځل و، دوه نه! دغه الهي رنا چې یو خارق‌العاده او ېېساري څه راپنځوي، د زلمیتو په پړاو پورې او هم د زلمیتوب د شپو ورځو په توښه، ځکه، تجربه او خواري پورې تړلی دی.

ممکن دا د نړۍ تر ټولو لومړنی ناول دی چې په اړه یې دومره شواهد او بیوګرافۍ شته. ګوښټه په تاند زلمیتوب کې د *لایپزیګ* پوهنتون د حقوق څانګه غوره کړه، بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستراتسبورګ ښار ته ولاړ، په پای کې یې په زرو ستونزو سربېره په حقوقو کې دکتورا وکړه. د فرانسې په *آلزېس* ښار کې د *فریډریک بُرَیون* پروټېستانټ کشیش د زرزري زلفو څښتنې لور باندې مین شو او له زړه څخه ورباندې ګرانه وه. دوه اړخیزې او ډېرې کلکې مینې وبله تړلې وو. خو یوه ورځ ګوټې بې له کوم مخکنې خبر او وضاحته د تل لپاره له هغه ځایه ولاړ، خو نجلۍ پر دې ناخبره او ناڅاپي تګ وکړېدله او هېڅ روغه نه‌شوه. وروسته د ۱۷۷۲ په مې میاشت کې د خپل پلار په خوله د *وېټزلا ر* ښار ته ولاړ او یوازې یې وکالت زده و. په همدې کوچني او ډېر لرغوني ښار کې د *بوف* په نامه یو قاضي اوسېده، مېرمنه یې د شاوخوا پرله‌پسې پېښځه‌لسو بچیانو په راوړلو سره د کمزورۍ له امله مړه شوې وه، چې لا یې ۱۲ بچیان ژوندي وو. دویمه لور یې *شارلوت* نومېده چې په *لوت* یادېده. ۱۹ کلنه وه او دغو وروڼو او خویندو ته یې د مور غوندې وه. وروسته په همدې ځای کې د ایالتي مالونو په سمبالونه بوخت شو. د جون په نهمه د ګوټې مشرې ترور دې ښار ته د ده د راتګ په ویاړ په *ولپرتزهازن* کې په کور کې د ښکار یوه مېلمستیا جوړه کړه، ۲۵ کسو پکې ګډون کړی و چې ټول په آسونو او بګیو کې ورغلل او په بل سبا ترې خپلو کورونو ته ستانه شول. په دې محفل کې ګوټې له یوې پېغلې سره نڅېږي چې همدا *لوت* ده. له زلمي څخه د دې پېغلې ښکلا، لطافت، ساده‌ګي، روحي تعادل او اخلاقي روغتیا زړه وړي. په بله ورځ بیا کومه موکه وګوري چې لیدو ته یې ورشي. ژر د دې کور ورځنی مېلمه وګرځي. د اګېست په ۱۳مه له دې پېغلې یوه بوسه اخلي. هلته بل کس د ګېستنېر په نوم دی، غواړي له لوت سره کوژدن شي او واده یې کړي. دوی اووه کاله کېږي وبله پېژني، دی پر لوت کلک مین وي، خو دکتور ګوټې ته له زړه درناوی لري او هرکلی یې کوي. ګېستنېر د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «نن شپه لوت په خپله خوله راته وویل چې ګوټې ښکل کړې ده. لږ سره تریخ شوو، خو په سبا یې هر څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپل حال شول... په ۱۴مه نېټه ګوښټه بیا راغی او سوړ چلن ورسره وشو. تر نیمې شپې په کوڅو کې پلي وګرځېدو. عجیبې غریبې کیسې مو وکړې، څکه داسې ښکارېده چې ګوښټه په عجیب خُلق او خوی کې لاهو دی. ډېر غمجن ښکارېده. په ذهن کې یې عجیب او غریب تصورات راتلل، چې په پای کې یې د هېښتیا له زیاتوالي دواړه په خندا شوو. په ۱۶مه نېټه لوت له ګوښټه سره وغږېدله او ورته ویې ویل چې له دې څخه له ملګرتیا پورته د بل څه تمه دې نه کوي. د ګوښټه رنګ والوت او ډېر غمجن شو... د شپې مو یو ځای لوبیا پاکه کړه.

په پای کې د ګوښټه یو ګران او زلمی ملګری *مېړک* ګوښټه له دې لومې راوباسي، خو څوک نه پوهېږي چې هغه به څه چل کړی وي، چې ګوښټه د غم له دې کوټې راوباسي، خو ګومان کېږي چې د لوت د یوې ګاونډۍ پر ستاینه یې خوله ورته پرانیستې وه. بیا یې وویل چې د ګوښټه دې میاشتنۍ استوګنه په هغه ښار کې پایته رانیژدې کېږي او څرنګه یې چې ټول ملګري او خپلوان په *فرانکفورت* او *دارمشتات* کې ورته په تمه دي، د *سوفي وون لروش* وتلې ښکلې او هوښیارې لیکوالې کره ګوښټه دې اونۍ نور هم پاتې شو.

په پای کې د سپټمبر په لسمه د شپې د شارلوټې، ګېستنېر او ګوښټه ترمنځ (ممکن دارالحیات ته د روح د بېرته تګ په اړه) عجیب بحث وشو او ګېستنېر په خپله د خاطرو کتابچه کې ولیکه او دا یې پرېکړه کړې وه چې په دوی کې هر یو ژر له دنیا ولاړ شي، پاتې‌شویو ته د ځان خبر ورکړي. دی وایي چې ګوښټه هماغسې ډېر ناهیلی او نارامه دی.

د سپټمبر په یوولسم سهار ګېستنېر ته د ګوښټه لیک راځي او وایي چې «دا یاداشت د لوت تر ګوتو وروړسوه! دې بحث مې وجود سره څیرلی دی... اوس تاسې ته یوازې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا یوه خبره کولای شم چې خدای مو مل شه! زه اوس یوازې یم، سبا به دلته نه یم. آه بېچاره سر مې!...» بیا یې لوت ته لیکلي وو: «هو، هیله‌من یم چې بیا راستون شم. خو کله...؟ یوازې خدای پوهېږي. لوت، هاله دې چې خبرې کولې، پوهېږې پر زړه مې څه تېرېدل... یوازې دا خبره حقیقت ده، دا وروستنی وار دی اوس یوازې یم، او مخه مې خلاصه ده چې وژاړم، او تاسې پر خپل ځای نېکمرغه پرېږدم. نور به هېڅکله ستاسې له زړه ونه‌وځم...» دویم یادښت یې داسې و: «لوتې، موزې او پیتاوې مې ترلې دي. ورځ رابرسېره کېږه. لا یو پاو وخت نور هم پاتې دی... بیا به ولاړ شم... خدای دې مل شه! زر ځله دې خدای مل شه!»

دا جوته نه ده چې دی له زړه څخه پر لوت مین و که نه، لکه په لایپزیګ کې یې هم چې لیکلي وو: «پر مینه مین و او بس...» نو له هغه ښاره راغی او مېرمن *دولروش* ته ورورسېد چې سترګې یې تورې دي. (د کیسې د شارلوتې به هم تورې سترګې وي، خو د رښتیانی شارلوتې سترګې شنې وې...» د *راین* سیند پر غاړه به ګرځېدل او ګوټه به هرکله نقاشی کولې او پر زیاتو طرحو به بوخت شو. ګوټه د خپلو خاطرو په کتابچه کې لیکي: «ژر مې د کور مشرې لور ته په زړه کې د مینې ځانګړی رانښکون حس کړ. په رښتیا ډېر خوږ او په زړه‌پورې احساس دی چې سړی د نوې مینې په هیجانونو کې ولوېږي. په داسې حال کې چې د زړې مینې ولی دې په زړه کې لا وچې شوې نه وي... دا بېخي هغه لمرپرېواته دي چې انسان یې نندارې کوي او ورسره جوخته د آسمان په بله څنډه کې یې د میاشتې راختل سترګې وروارېوي! د دې دوو ستوریو د وخت لیدو مې زړه دوه چنده ورپسې کېږي...»

دلته د هغه زلمي د ناهیلو څرک نشته چې څه وخت یې د ځانوژنې هوډ کړی و. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځې وروسته ګوښې خپل پلرني کور ته رسېږي. د سېپټمبر په پای کې يې ګېستنېر ليدو ته راشي. شارلوته دا وخت له کسېتنېر سره رسمي کوژدنه وي. په سوغات کې شارلوتې ګوښې ته هغه مخپوتی رالېږلی وي چې له ګوښې سره يې په لومړۍ ليدنه کې پر کميس پاس پر ټټر اچولی و. وېرتېر او ګېستنېر بس يوازې د شارلوتې خبرې کوي.

په همدې وخت (د اکتوبر په ۳۰مه) کې د خپل ملګري *کارل وېلهېلم زېروزالم* د ځانوژنې ليک ورته راشي. دی د يوه قاضي پر وفاداره مېرمن هېرډ مين شوی وي. له ګېستنېر څخه يې په امانت توپانچه وړې وي او ځان يې پر سر پرې ويشتلی وي. له اوو کلونو راهيسې ګوښې له وېلهېلم سره پېژندل او ډېرې کمې خبرې به يې ورسره کولې خو ګوښې وربانديې پوهېده چې مين دی او ګوښې له هغه څخه يو کتاب د مطالعې لپاره امانت وړی و چې تر ابده به د دې بېچاره زلمي ياد ورسره پاتې وي» ګوښې يې له ګېستنېر څخه دوسيه وغواړي او په ناول ([وېرتېر]) کې يې څو ځايه جزيات ترې رااخيستي دي.

د ۱۷۷۴ په جون کې ګوښې بېرته فرانکفورت ته ستنېږي. له مکس (مکس مېلين) سره بيا ګوري. هغې په دې موده کې له يوه اېټاليايي الاصل سوداګر (برنتانو) سره چې عمر خوړلی دی، واده کړی وي چې آن له پخوانۍ مېرمنې يې هم پېنځه بچيان وي. د برنتانو نوم بيا په آلماني ادبياتو کې ډېر ياد وي. ګوښې خپل ملګري ته په لېک کې ليکي: «مَکس لا هم هغه پرېښته ده چې په خپلو ساده او ډېرو ښکلو صفتونو سره ټول زړونه ځان ته ورکاږي. کوم احساس چې زما په زړه کې ورته پروت دی او هېڅکله به يې له مېړه سره د رڅې او حسادت پلمه نه‌شي. همدا اوس، زما د ژوند د خوشحالۍ او نېکمرغۍ لامل شوې ده! برنتانو شريف سړی دی، چې ورين تندی او ډاډمنه روحيه لري. ځيرک هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی». خو دېر محتاط او بدبینه دی او تر ګېستنېره يې صبر کم دی او دا خوند نه ورکوي چې هغه ډولي شاعر زلمی يې تر ښکلې پېغلې مېرمنې د پتنګ غوندې راچورلي. هغه له ګوټې غواړي چې ځان ته کوم بل څوک وګوري. ګوټې هم ځي. بيا به انتظار وکړي: د مکس لور وتلې *بټينا* چې له شور او احساسه ډکه ده، بيا به ځان د ګوټې غېږې ته وروغورځوي، خو دا ځل به ګوټې وي چې دا به له ځانه وشړي.

ګوټې ېېرته په کړاو اخته شي... له ټولو ګونبه شي. په سخت عاطفي بحران کې ولوېږي؛ له چا سره ليده کاته نه کوي، يو خپل ناکرار وي، روحي تبې نيولی وي او په دې روحي حالت کې پر ليکلو لاس پورې کړي. په څو اونيو کې (د فېبروري له پيله د مارچ تر نيمايي پورې) بې له دې چې يوه شېبه هم ليکل پرېږدي، کوم څه چې لومړی يوه ډراماتيکه غميزه وه، په ژوند کې يې وپنځوله، يو ناول يې ترې جوړ کړ.

ګران ملګري يې په لاس ليکلې نسخه کې د بدلونونو له راوستلو څخه راوګرځاوه. ده هم په لايپزيګ کې يوې چاپخونې ته نېغ په نېغه ورولېږل او د دې کتاب د خپراوي پازه يې د *ويګاند* په نامه يوه ملګري ته وروسپارله. چې کتاب چاپ شي، ګوټې د ګېستنېر مېرمنې ته په دې مضمون ليک سره هغه کتاب ورولېږي: «د هغه چا سره مينې ته دوام ورکړئ چې ژوندی دی او چا چې له دې دنيا خدای‌پامانی واخيسته، د هغه درناوی وکړئ...» خو ورسره جوخت شارلوتې ته په خطاب يو بل يادښت هم ورلېږي: «لوت، نه پوهېږې چې دا کتاب څومره راباندې ګران دی...! ډاډمن يم چې د لوستلور پر مهال به يې ته هم هغه احساس وځکې او دې خبرې ته به دې ورپام شي. دا نسخه ېېخي د هغې نسخې غوندې دېر ارزښت راته لري چې په ټوله دنيا کې همدا يکي يوه وي! دا نسخه ستا نسخه ده! هغه مې په بوسو پټه کړه او بيا مې په هغه صندوق کې چې خوله

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې يې قلف کړې ده، اېښې ده، چې هېڅوک لاس ورباندې ونه‌لګولای شي! آه، شارلوتې! زړه مې ډېر غواړي چې تاسې هر یو مو دا کیسه ځانته ځانته او د خپل ځان لپاره وواېئ: ته یې هم یوازې او ګېستنېر یې هم او تاسې هر یو یې! بیا د کتاب په پای کې لنډ یاداشت راته راولېږئ. لوت! خدای دې مل شه! آه، لوت...!»

خو ګېستنېر چې کرکټر یې په کیسه کې راغلی دی، نه خوشحالېږي! هغه سخت نارامېږي، هغه په دا چې کوم شخصیت چې دی په ټولنه کې لري او کوم مېړه چې له شارلوتې سره دی، ټولو ته ښودل کېږي او کومه کنجکاوي او شرارت چې ټول خلک ورته ښیي، د زغم نه وي. خلک یو په بل پسې شخصي پوښتنې ترې کوي او یوه شېبه یې هم په روغ زړه نه پرېږدي...

ګوښې ګېستنېر ته لیکي چې تر هغو چې مو د کیسې پر پای ځان نه وي پوه کړی او د وېرتېر پر احساس پوه شوي نه یئ، بیا لیک مه راته لیکئ، خو درېغی چې ما یو ځل ځان ستا غېږې ته درغورځولی او د شارلوتې پښو ته لوېدلی وای، بیا دا هر څه درته په آسانۍ توضېح کېدل. شارلوتې ته ووایه چې نوم یې د زرګونو مینانو په خوله په اخلاص او تبجن درناوي او ارادت بیان شوی دی او دا چاره مو هغه ډېرې ستونزې په آسانۍ درځخه تویولای شي چې دې کیسې درته رامنځته کړې دي!».

په پای کې د ګېستنېر یوه ملګري چې په فصیحه فرانسوۍ یې لیکل کول، لیکلي دي: «په رښتیا چې د داسې ملګري لرل خطرناک دي، چې لیکوال وي...» او په دې توګه هرځه ښېرته ساړه شول. د ګوښې او ګېستنېر د کورنۍ ترمنځ اړیکې کمې او بېخي کمې شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د واده په نېکمرغه ۲۷ کلن ژوند کې د لوت ځلور لونې او اته زامن وشول. چې ګېستنېر ومړ، شارلوټې د گوټې سلاکار (وون) ته لیک ولیکه چې د دې زوی ته د فرانکفورت په ښار کې زیاته آسانتیا جوړه کړي چې د طب په څانګه کې زده‌کړې وکړي. گوټې او لوت تر ۱۸۱۶ز پورې یو بل ونه‌لیدل. په همدې کال گوټې اووه شپېته او شارلوته دري شپېته کلنه وه. د جالبو لیدو پر کیسه یې *توماس من* ناول لیکلی... په دې توګه، کله کله ادبیات له ادبیاتو تغذیه کېږي... په ۱۸۰۵ کې د وېرټېر پر سبک فرانسوي لیکوال *برتلېمي فروبېروبل* یو ناول ولیکه. ده په یوه لیک کې په ۱۸۱۶ کې *زېرټېر* ته ولیکل چې یوازېنی شی چې د پېښو د عجیبو غریبو شرایطو له منګولو مې خلاصوي، تخیل مې دی. ده به هر وخت ویل چې تر وېرټېره یې زیات ژوند کړی دی.

په ۱۸۲۴ کې *اېکېر مَن* ته لیکلي: «دا کتاب مې تر خپرېدو وروسته تر اوسه یو ځل لوستلی دی او ډېره خواري مې وکړه چې بیا یې له سره ونه وایم. په رښتیا چې د چاودېدونکو وسایلو غوندې ډېر خطرناک دی. د دې کتاب لوستل درد راکوي او ځان خورم؛ تل مې ډاروي چې هماغه ناوغحالی ته بیرته ور ونه لوېږم... هغه حالت چې له امله یې دا کتاب جوړ او دنیا ته راغی».

وېرټېر په بل لیک کې اېکېرمن ته لیکي: «د وېرټېر پېر د هر انسان په شخصي تاریخ پورې اړه لرلای شي. څوک چې د آزادۍ ذاتي حس ولري او ځان د ډول ډول سختو، تاریخ‌ټېرو او زړو ټولنیزو او دنیایي محدودیتونو او قراردادونو په منګولو کې وینې.

هغه موجود چې مجبور دی، ځان له دې شرایطو سره سم کړي. په ټول دوران او هر وخت کې هر انسان ته هغه نېکمرغي چې له انسانه یې درېغولې، کوم عمل چې انسان پای‌ته نه دی رسولی، کومې غوښتنې چې هېڅکله ترسره شوې نه دي، مخې ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د خواشینۍ ځای دی چې په موږ کې هر یوه لږ تر لږه په خپل ژوند کې یو ځل داسې دوره نه ده تېره کړې چې موږ ووینو د وېرتېر کیسه کټ مټ زموږ د ځانګړي روحي او زړني حالت لپاره لیکل شوې وه. د وېرتېر کیسه یوازې د ده پر مینه‌یي حال لیکل شوې. ده هر زلمي یا تاند زلمي ته چې له دغسې مینه‌یي بحران سره مخ شوی او لاس یې ورباندې رسېدلی نه دی، لاندې جملې لیکلې دي: «بشري شهکار؛ بقا او پایښت دی!» ممکن، ده چې خپل وېرتېر ته کتلي او فکر یې پکې کړی، نو په مرسته یې پر خپله بقا بریالی شو او خپله هستي یې نابوده نه کړه.

د نړۍ په کچه دغه د آلماني ژبې لومړنی ادبي اثر ګڼل کېږي. په دې ناول کې د شخصي کیسې اړول پر یوه نړیوال ادبي اثر، د ناول‌لیکنې د فن او دود پرمختګ، پر وخت او پرځای د طبیعت توصیف او طبیعي منظرې کتلای شو. د رومانتېزم تر ادبي پېر مخکې حساسیت پکې په ښکلي ډول څرګند شوی. د یوه روانشناند طبیب په توګه د یوه زلمي د ذهني پوختیا پر بحران پوهېدای شو او دا چې څرنګه له تاندې زلما تر پوخوالي په سختۍ تېر شوي دي چې د وېرتېر غوندې خلک په دې لېږد کې مات شوي او د ګوښې غوندې شخصیت ته لوی بریالیتوب و.

ګوښې د لباس له بدلولو، لوبو، تفرېح او ادبي ساعتېریو ډېر خوند اخیست. له کلمو سره لوبې، جالبې شوخۍ، خندوونکې نندارې ډېر خوند ورکاوه. د ژوند تر پایه یې دا هڅه کول چې له لوستونکي سره جالبه لوبه وکړي. ګوښې له لوستونکي غواړي چې د خیال په ډاګ کې ورسره وګرځي. کوم لوستونکي یې چې ادبي ظرافتونه درک کولای نه‌شي، ګوښې د اولمپیاد د خدای غوندې ورته څرګندېږي: ډېر دقیق، شریف، درونده، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شان او دبدبې څښتن... خو ځیرک لوستونکی یې د باطني فکر تـــل ته ورکوزېږي، له مخه یې پلو ایسته کوي او په ټوکمار سترګګ بلنه وکوي چې په ګوښه یوازېتوب او تیاره کې ورپسې شي او په پای کې ورته ووایي: «هو... بالکل دې زما روحیه ښه درک کړې ده.

که څه هم ټوکې او طنز [د ګوټه] [...] په آثارو کې ډېر دي او تر وېرتېر وروسته یې پینځه نور خندني آثار خپاره کړي، خو د وېرتېر د لیکلو پر مهال یې روح په عذاب و، له مرګ او ژوند سره یې ډغرې وهلې او دا خبره هم له پامه غورځولای نه‌شو چې ګوټه په ریښتیا غوښتل جدي او مینه‌یي ډېر غمجن اثر ترې پاتې شي.

فرانسویانو یې چې د ناول په اړه خپل نظر څرګند نه‌کړ او [اثر] یې خوښ نه کړ، ګوټه وویل چې داسې تمه مې له فرانسوي نژاده نه وه، بلکې دوی باید ظرافتونه موندلي وای، زما د کیسې تل ته ورکوز شوي وای او د لیکوال ژور فکر او نیت یې موندلی وای؛ دوی لکه چې وېرتېري تبې نیولي دي؟

ګوټه چې اېټالیې ته ولاړ، هر ځای یې دا لاتیني شعار و:

“spernere mundum – Spernere Neminem”

“Spernere seispum – Sperenere se sperni”

(پر هرڅه تمسخر – د هېڅ موجود نه‌تمسخر

پر ځان باندې تمسخر – دا واقعیت تمسخرول دي چې انسان تمسخر شوی دی).

انسان باید هېڅکله نه د خپلې شاوخوا څیزونه، نه خپل انانیت جدي وګڼي، او پوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي چې پر هر هغه څه چې وشي، سربېره بايد ځان خپګان ته په لاس ورنه‌کړو، او تل بايد پر هر څه ځان بوخت کړو چې په پای کې مو ژغورنه او کاميابي په برخه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

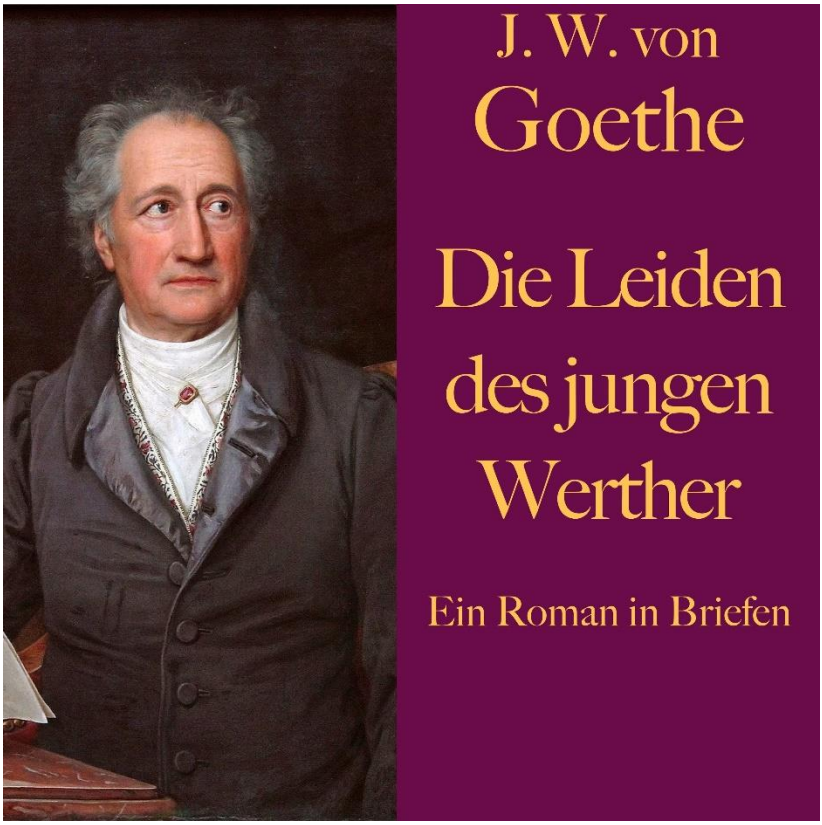

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library